

Meän kieli ja torniolaaksolaisitten kaksikielisyys: täälä plandathan sprookit

BIRGER WINSA

Ko puhuu Norrbottenin tornionlaaksonsuomesta on vaikea arvata mitä sillä tärmilä meinataan: onko se vanhemmitten suomen kieli, nuoritten niin kututtu sekieli eli onko se Tornion väylän varren Suomen siirtolaisitten kieli?

On aivan selvä, ette tähmiin meän kieli pittää ottaa mukhaan vanhemmitten ja nuoritten puhheen; kirjetettunahan meän kieli on hyvin nuorta ikkää.

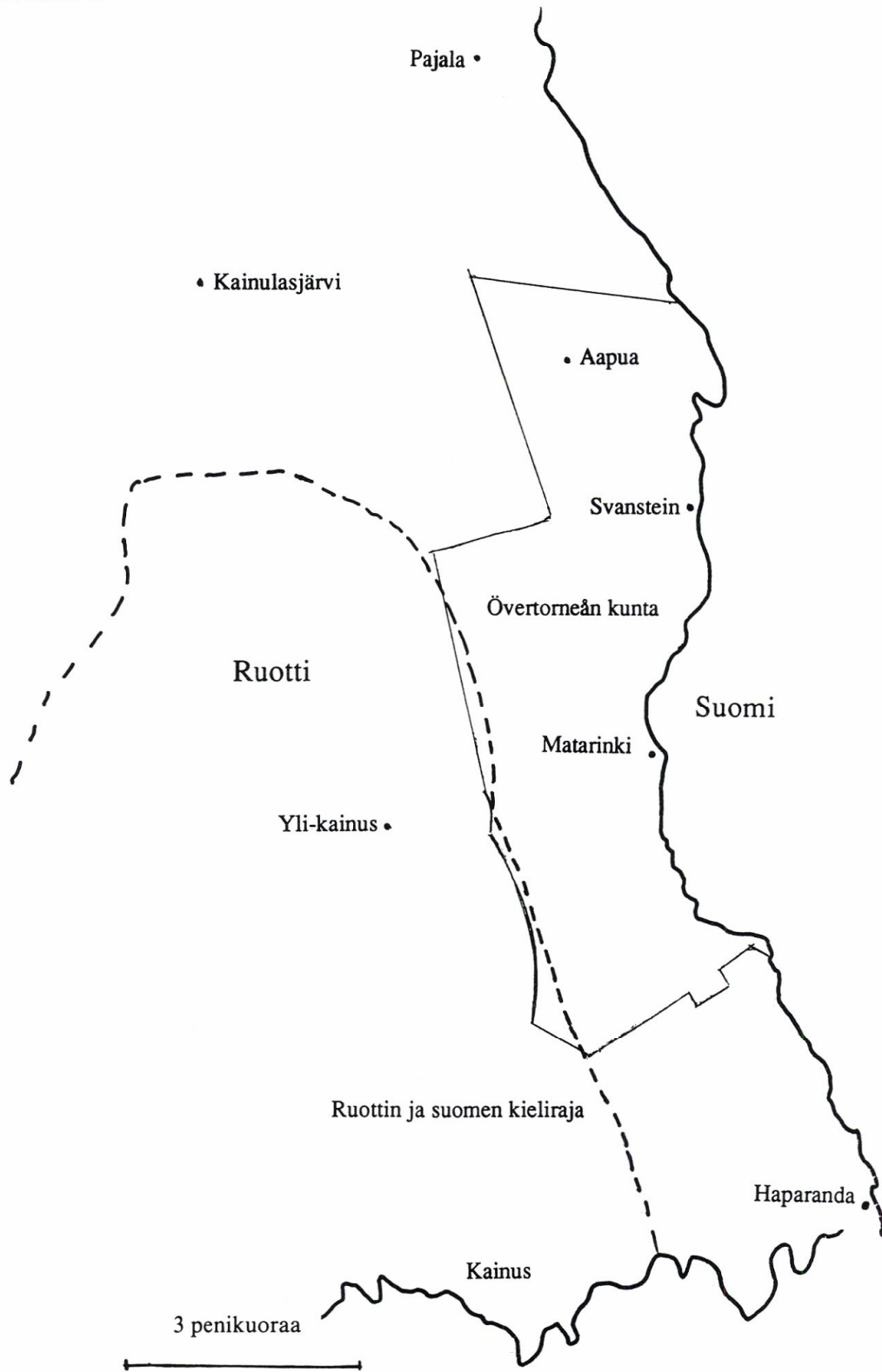
Kylissä tärmilä meän kieli on aika homogeeniä ja selvää, vaikka sieläki on suuria eroja sukupolvitten välilä. Kuitekki kylissä on aika suuri yksimielisyys mikä tornionlaakson suomi oikeasthaan on. Vaikeampi on definieerata meän kielen pienissä kaupunkissa ko Matarinki-Övertorneå ja Haaparanta. Kaupunkissa on kielinen kuva paljon sekavampi, kielitaito vaihtelee suuresti: sielä on paljon etelästä tulheita ummikkoja, suuri osa suomalaisia siirtolaisia, poikkinainti on rajamaila hyvin tavalinen, on paljon jotka ei ole oppinheet aktiivista suomea kotona vaikka on yli 30 vuotta vanhaat, ja niin ees päin.

Vuona 1991 Stokholmin ja Tamperheen suomen kielen institytschuunit alotit yhen kieli-sosioloogisen ja lingvistisen prujektin meän kielestä. Prujektin lingvistinen osa aikoo verrata tämän päivän suomen puhetta 1960-luvun pauhun kans, kunka kieli muuttuu aijan olhoon. Prujektin kieli-sosiolooginen osa pyrkii selvittämhään kunka instälänikit meän kiehlen on muuttunheet 25 vuen aikana.

Kesinä 1991 – 92 intervjyyasimma 81 ihmistä: 39 Matarinkistä, 37 Aapuasta ja 5 muista kylistä. Aina ko oli maholista jututimma samoja puhujia ko 1966, ko Heikki Paunonen haastatteli 60 henkeä Matarinkistä ja Aapuasta, moni niistä olit sillon tonoorinkia ja keski-ikäsiä. Vanhoita informanttia, jotka myönyit interjyyviin, oli 15 Aapuasta ja 5 Matarinkista.

Informantit jaethiin kolhmeen ikäluokhaan (–30, 31 – 45, 45 –) ja yritethiin saa yhtä paljon joka luokhaan:

Kartta 1.



Tabälli 1. Informantitten iät olit seuraavat:

13 – 20: 4 tyärtä, 1 poika
21 – 30: 4 vaimoa, 7 miestä
31 – 40: 9 vaimoa, 8 miestä
41 – 50: 7 vaimoa, 10 miestä
51 – 60: 3 vaimoa, 2 miestä
61 – 70: 7 vaimoa, 6 miestä
71 – 80: 3 vaimoa, 2 miestä
81 – 89: 3 vaimoa
Kaikkians 40 vaimoa ja 36 miestä

Jokhainen henki on puhunu vähinhääns puoli tiimaa bandhiin ja vastanu frookeformyläähriin, joka sisältää rapeasti 100 kysymystä, suureks osaks samoja kysymyksiä ko 1960-luvun tutkimuksessa (Jaakkola 1973). Intervjyyt otit keskimääräisesti 1,5 – 2 tiimaa.

Yks vaatimus oli ette net uuet informantit, jotka hääyhtiin ottaa matkhaan lisäksi, piit osata suomea. Toinen vaatimus oli ette net informantit pitäsit olla vain semmosia torniolaaksolaisia joila ei ollu lähimäisiä Suomessa, mutta sen idean jouvuima jättämhään Matarinkin intervjyissä, koska niitä ihmisiä oli liian vähän. Otima sen takia tarkon selvile mistä informantitten suvut olit kotoa:

Täbälli 2. Vanhemat on/olit kotosin: Matarinki 1991.

	Prusentti
Äiti Suomesta, isä Ruottista	28
Molemat vanhemat Suomesta	13
Isä Suomesta, äiti Ruottista	5
Yks eli molemat vanhemista Tornionlaaksosta	49
Molemat vanhemista ruottin puhualta perukalta	5
	100
Lukumäärä	39

Övertorneån kunnassa oli 6093 asukasta 1990 (SCB 1992: tabälli 23; Prog 1990: 9). Vuona 1966 oli 6406 asukasta (Jaakkola 1969: 24).

Informanttiryhmä peilaa aika hyvin sitä heterugeenistä porukkaa joka assuu Matarinkin kirkonkylässä. Viimi vuosikymmenitten aikana on siirtyny paljon suomalaisia Etelä-Ruottista Matarinkin kunthaan, ja poikkinainti on aina ollu voimakas. Vieläki tullee enämpi vaimoja ko miehiä Suomesta, mutta on kans aika tavalista ette ruottalainen vaimo mennee naimishiin suomalaisen miehen kans. 60-luvula tutkithiin poikkinaintia ja saithiin selvile ette 25% kaikista avioliitoista Matarinkissa oli seka-avioliittoja; korkein prusentti oli 38% Kuivakankhaassa

(Jaakkola 1969: 35). Nämät prosenttimäärät taitavat olla vieläki suunile samantaisia. Rajamaila on vilkkaampi poikkinainti.

Paikkakuntalaisitten mukhaan Matarinki on enämpi suomenpuhuva nyt verrattu 60-lukhuun.

Informanttiryhmässä on kaks alku alun ummikko, mutta net on oppihneet suomea töissäns, kysymällä ja harrastamalla.

Seuraavanna vuonna jututimma 39 ihmistä Aapuan kylässä, missä assuu vaila 200 henkeä (kartta 1):

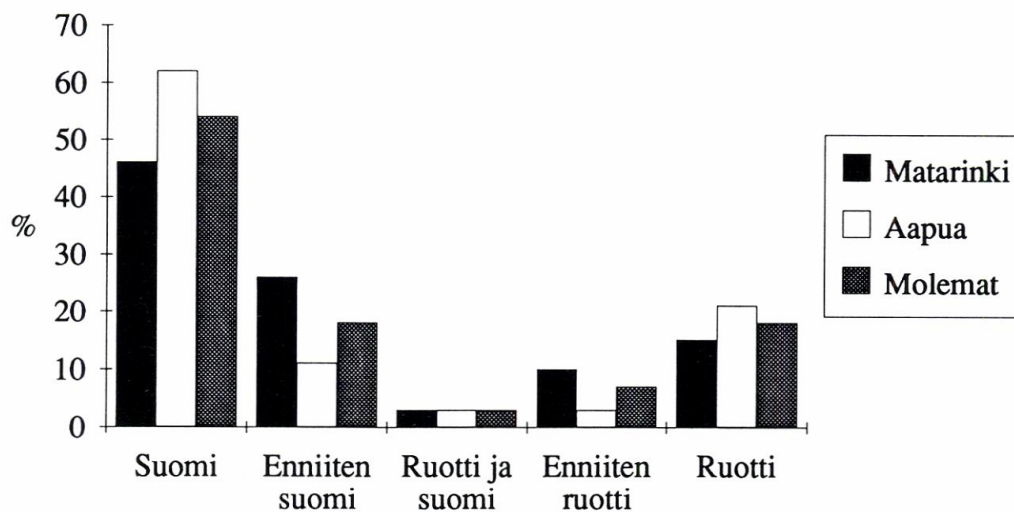
Tabälli 3. Vanhemat olit/on kotosin: Aapua 1992.

	Prusentti
Äiti Suomesta, isä Ruottista	5
Isä Suomesta, äiti Ruottista	3
Molemat vanhemat Tornionlaaksosta	92
Lukumäärä	100
	37

Vain muutamalla vanhemala aapualaisela on isä eli äiti Suomesta. Aapuan kylhään ei ole viimi vuosikymmenitten aikana tullu ko yks mies joka on Suomesta lähtösin. 60-luvun tutkimuksessa huomathiin ette vain 7% kaikista avioliitoista oli seka-avioliittoja (Jaakkola 1969: 35).

Eppäilemättä saattaa päättää ette kylän suomi on homogeeni ja stabiili 30:n ikäsistä päälle päin, koska kaikin käyttävä suomea arkikielenä. Aapuan kylässä

Kuva 4. Vanhemitten kotikieli on/oli?

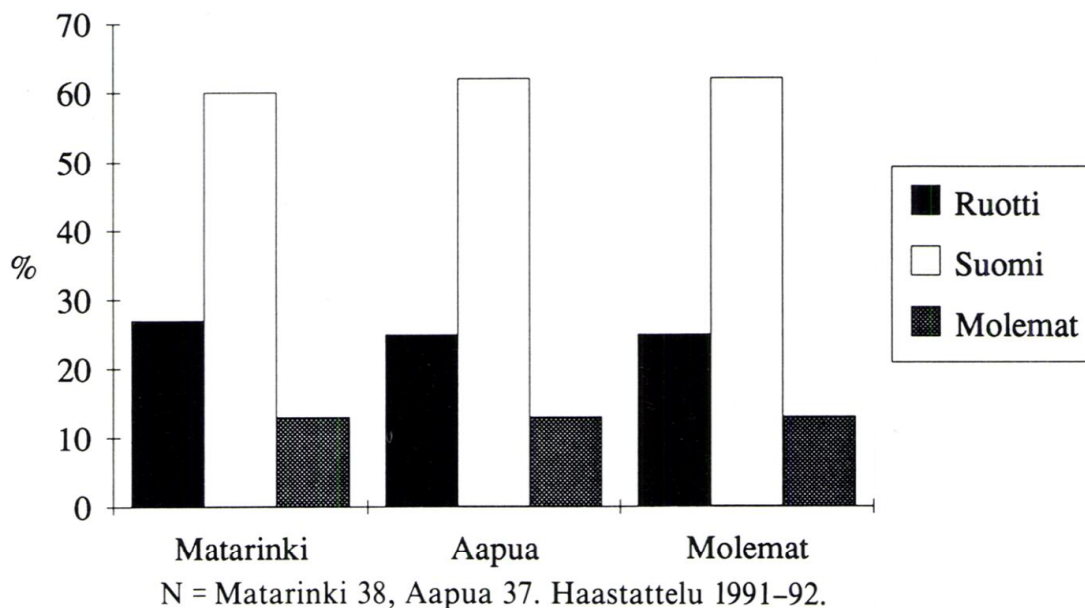


N = Matarinki 39, Aapua 37. Haastattelu 1992.

suomi oli melkein ainoa kieli raahvaitten kesken, ja vanhemilla mammoilla ja papoilla oli kohta aivan suomi kotikielenä. Mutta kohta kaikki, jotka on syntyneet Ruottissa ja on nuorempia kuin 50 vuotta, puhui aivan ruottia kläpitten kanssa, mutta suomea keskenänsä. Tilanne oli jo 60-luvulla samanlainen nuorimiehen perheissä (Jaakkola 1969: 1973).

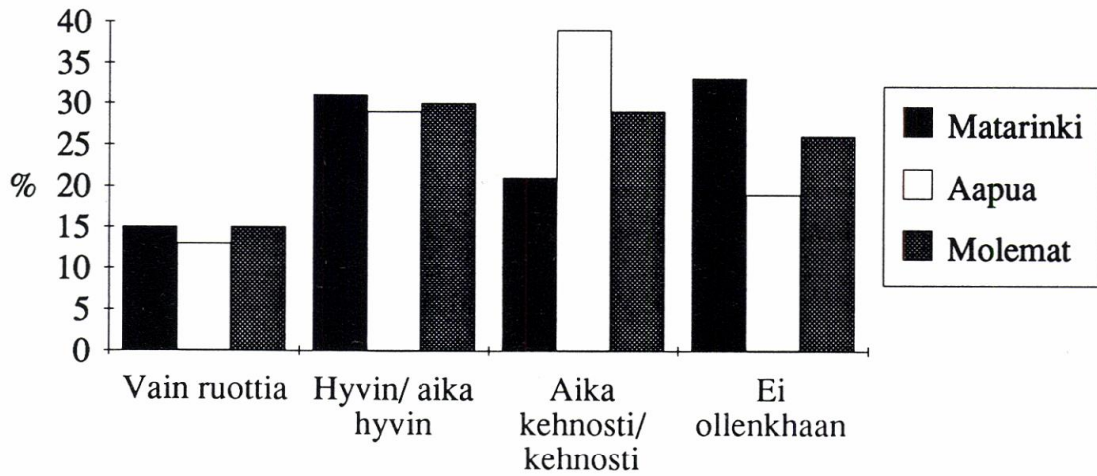
Matarinki on suurempi ja vilkkaampi paikka missä on enemmän ruottin puhuvia virkamiehiä. Matarinkin kansakorkeakoulu perustettiin 1899. Se piti olla ruottalaistamisen majapaikka ja »ett bålverk för svensk odling och kultur» ja »svenskhetsens hemvist i Sveriges yttersta gräns mot öster» (Tenerz 1963: 35). Sen takia ruottin kieli sai hopumpaa suuremman vallan kasvatuksessa. Puhua aivan ruottia kotona oli yksi pedagoginen keino ettei saa omat kläpiti onnistumhaan paremmin koulussa ja näyttämhään enemmän itteyttä, ko mitä vanhemmat pystyit ja uskalsit heidän lapsuuden aikana.

Kuva 5. Mikäs oli sinun ensimmäinen kieli?



Yllättävää on vielä suomi ensimmäinen kieli, mutta se on melkein aivan vanhemmilla. Lähes kaikilla nuorilla on ruottin aktiivinen äitinkieli ja suomi reseptiivinen eli passiivinen kieli, paitsi ne yndantaakit jotka oppivat molemmat kielet samalla aikaa. 60-luvulla 29% 6-7-vuotiaista, siis syntyneet suuren 1959-60, piit ettei he puhua aivan eniten ruottia (Jaakkola 1973: 55). Moni niistä lapsista on kuitenkin muuttaneet kieltä, jos ne on jääneet kotikylhään asumaan. Minun tutkimus seuraa osittain aika hyvin 60-luvun tuloksia.

Kuva 6. Kunka hyvin osasit ruottia ko lähit kouhluun?



N = Matarinki 39, Aapua 37. Haastattelu 1992.

1960-luvun tutkimuksessa Matarinkissä ei ollu ku juuri joku prusentti jokka ei osahneet ollenkhaan suomea. 1985/86 tulhiin – opettajitten arvostuksen perusteella – siihen tuloksheen ette 74% Matarinkin peruskoulun koululaisista osasit jonkin verran eli hyvin suomea. Keskimäärä koko suomen puhuvalla perukalla oli 49% (Slunga 1986: tabälli 1). Pajalan kunnassa oli korkein prusentti 86%.

Nuoremassa sukupolvessa 20 – 30 ikhään asti aktiivinen suomen kielen taito on heiko. Vain net, jolla on isä, äiti eli molemat Suomesta, ossaava puhua melkosesti. Seuraava sukupolvi – jos tämä kehitys jatkuu – ei tule kuulemhaan paljoakhaan suomea, koska sitä käytethään vain apukielenä, sillonku ruotti ei riitä. Niin pitkhään ko vanhemat puhuvat keskenäns suomea, poikkinainti on vilkas ja siirtolaisia tullee paljon, niin suomi tullee elähmään Matarinkissä, mutta aktiivinen käyttöala pienenee hopusti.

Mutta vielä tämpäivänä kaikin Aapuassa, ja suuri osa Matarinkin pariskunnista, jokka on yli kolmekymmentä ja joila ei ole ummikko vaimo eli mies, puhuvat suomea keskenäns, vaikka tietysti jokka puhuvat ruottia aina ko kläpit on matkassa ette net vain ei opi suomea.

Paras kieli, sponthaani kieli ja puolikielisyys

Aapuan kylän kielelinen kehitys on ollut pari vuosikymmentä hiljassa verrattu kaupunkin elämään, koska ruottin puhuvia virkamiehiä on vähän, kaikin vanhemmat puhuva suomea ja kläpit on oppihneet suomea kartanoilla ja kaveritten kesken (vrt. Wande 1984: 175). Tähän asti ruottin kielen vaikutus ei ole ollut yhtä voimakas kuin Matarinkissä. Mutta joku modernit ajatukset on osittain muuttaneet Aapuan kielellistä yhteyttä. Aapualaiset on osittain etukävijänä kaksikielisyyskeskustelussa. STR-T:n kanslia (Svenska Tornedalingars Riksförbund–Tornionlaaksolaiset) föreninki jolla on suunnilleen 2000 jäsentä, sijotettiin Aapuun 1980-luvulla. STR-T:n työ pooverkkaa voimakkaasti aapualaisitten mieltä.

Kaikin aapualaiset, jotka on suunnilleen eli enämpi kuin 30, osaavaa aktiivista meän kieltä, heidän arkikieli on suomi. 20 – 30:n ikäiset ymmärtävä kaikin, mutta vain osa puhuu suomea, oletettiin ne jotka asuvat vakituisesti kylässä. Ne jotka on alle 20 puhuva melkein aivan ruottia arkikielenä.

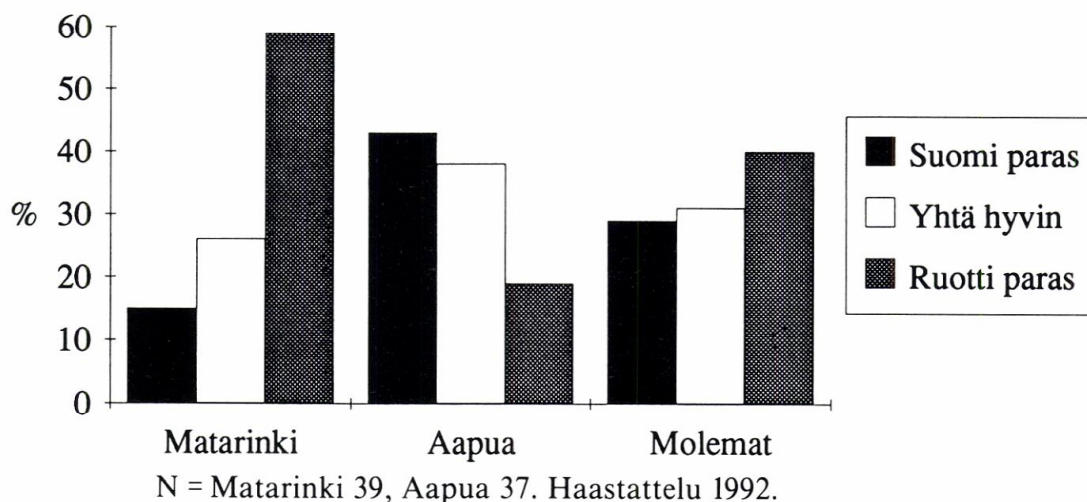
Sukupuolittain ero on huomattava. Nuoret vaimot useasti ei halva puhua suomea vaikka ymmärtävä ja välistä osaavakki paremmin kuin moni poika.

Suomen kielitaito on selvästi kehnonemassa. Sifroista päätetään tuntuu ette Matarinkissä ei ole tilanne muuttunut paljoakaan, mutta pienet informanttimäärät vaikuttavat statistiikkaan – vaikka moni matarinkilainen väittää ette suomea ei ole kuullu kymmeneen vuosiin niin paljon kuin nyt. Aapuassa on kuitenkin kaksikielisyys osa kasvamassa, niinkuin ruotti parhaana kielenä.

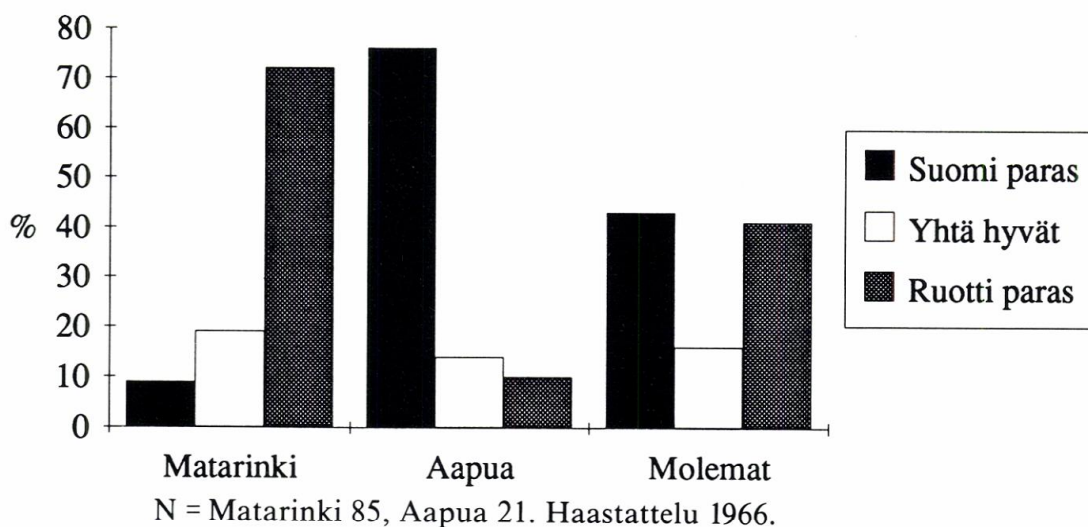
60-luvulla oli kuitenkin aika moni josta häpesi suomen kielen taitoa ja joku välistä kielsi kielikyvyyn vaikka oli oma äitinkieli. Oletettiin tyttäret halusit salata suomen. Sen takia statistiikka ei ole täysin luotettava, ruottin osa saattaa olla liioittelua.

Rapeasti 70% kiitettiin ette heillä on kaksikielisiä. Loppuosa kuvasi monella eri tavalla heidän kielitaitojensa: joku oli puolikielisiä, toiset yksikielisiä jotka puhuit kahta kieltä, joku yks ja puoli -kielisiä. Muutamia nuoret olit kolme- ja jopa neljäkielisiä. Nykyaikana lähes kaikin tietävä ette meän kieli räknäthään pusitiiviseksi julkisessa maailmassa. Sen takia heidän mielipiteekki olit pusitiivisia niin pitkään kuin bandspeelari oli päällä; se viittasi ette tilanne oli ofentlinen. Mutta useasti moni kaksikielinen väitti privaattielämässä, siis kun bandspeelari oli sammutettu: enhän mie oikeastaan ole kaksikielinen; paremmin puoli-, yks-, eli yks ja puoli -kielinen. Sellaiset ajatukset elävät jäljellä 60-luvun suuresta keskustelusta kun Hansegård (1972) päätti – ilman empiiristä tutkimusta – ette moni torniolaaksolainen oli puolikielinen. Jaakkola (1969) tutki tarkin taustaa ja vahvisti Hansegårdin päätöstä. Jaakkola tuli siihen tulokseen ette ne jotka meinasit olevan kaksikielisiä,

Kuva 7. Mikäs on sinun paras kieli?



Kuva 8. Mikäs on sinun paras kieli?



olit – tutkijoitten mielestä – vain puolikielisiä, eikä osahneet kunnola kumpaakhaan kieltä (Jaakkola 1969: 86). Puolikieliset olit kans ne, jolla oli toini kieli oman mielestä parempi. Siihen päätöksheen päästhiin ko testathiin kunka hyvin ihmiset jokka itte arvelit olevan kaksikielisiä osait 20 suomensuomalaista sanna, jokka olit keksitty jälkhiin vuotta 1809 (Jaakkola 1969: 77). Lisäksi testathiin 7 suomalaista ja 7 ruottalaista sanna; informantit piit niille sanoile valita synonyymiä (Jaakkola 1969: 162). Viimi testi oli kunka net osait kääntää suomesta ruotihin ja vaston päin, 12 sanna oli valittu käänettäväks (Jaakkola 1969: 83, 162).

Useampi niistä »uusista» suomensuomalaisista sanoista olit täyttä hebreaa informantile, koska net ei olheet koskhaan kuuhleekhaan niitä sanoja. Silti Jaakkola (1969: 78) päättää ette murre sanat olit tutumpia ja paremin säilynheet ko kirja-kielen sanat; olishaan se kummalista jos se ei niin olis ollu.

Käänöksessä kaksikieliset osasikki niinku ootettu parhaiten, mutta Jaakkola (1973: 93) ei hyväksyny sitä tulosta ja väitti ette testi oli siinä mielessä vaikea kaksikielisillekki, ja ette Suomessa asuvat kaksikieliset olisit osahneet paremin.

Olisko net forskarit osahneet tornionlaaksolaisitten lappalaisia lainoja? Olis piian samanlaisela testilä – mutta tornionlaaksolaisen perspektiivistä – tultu siihen tuloksheen ette forskarikki on puolikielisiä!? Eli olisko se vain kyriusiteetti jos osas meän kielen sanoja? Olis absyrdiä tuomita forskarikki puolikieliseks.

Eikä otettu huomioon ette kieliä saattaa osata eri aloila paremin ja kehnomin. Päätethin vain normiksi ette se joka ossaa kahta kieltä pittää osata yhtä hyvin molempia kieliä kaikila aloila, muuten net on puolikielisiä. Ja resyltaatit muuttaman sanan perusteela vastasit luuloihin: ihmiset olit puolikielisiä.

Loman (1974) teki uuen tutkimuksen torniolaaksolaisitten kielikyvystä eikä löytäny yhtään empiiristä tietoa »puolikielisisistä»; samhaan tuloksheen tulit Rönmark ja Wikström (1980: 62). Wande (1977) eppäili Hansegårdin ajatuksia ja huomautti muita tulkintamaholisuuksia ja puutheelisesta empiirisyydestä.

Hansegård (1990: 111ff) meinaa nykysin ette tärmi ei ollu hyvä koska sitä käytethiin väärin, mutta se oli kielipuliittisesti voimakas. Hän kuitenkin ei ole luopunut mielipitheistään eikä hyväksy Lomanin ja Rönmarkin & Wikströmin tutkimuksia, mutta meinaa ette tuskin on Tornionlaaksossa ennää puolikielisiä (Hansegård 1990: 129ff). Mutta tärmi puolikielinen on hyvin vaikea empiirisilä tioila vahvistaa, ja Hansegårdi vänkää ette kokemuksitten perusteela saattaa käsitellä sellaista tärmiä.

Sana puolikielinen tuli vireästi käythöön Tornionlaaksossa 60-luvula ja määräsi paljon vanhemitten asentheita siittä mitä kieltä pittää opettaa lapsile: yhen kunnan kielen vai kaks puolta kieltä? Vaali oli ittestääns selvä.

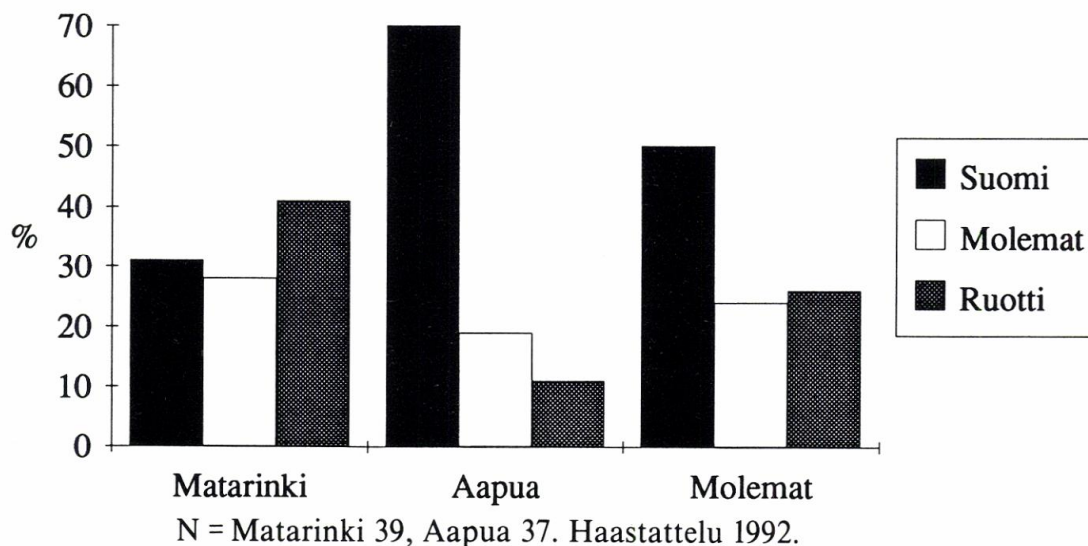
Nyt on nuoritten joukossa tärmi puolikielinen katoamassa, eikä koko keskustelu ole juuri tiossakhaan. Vielä moni vanhempi kuitekki vänkää ette het eli muut kyläläiset on puolikielisiä eikä ossaa kumpakhaan kieltä:

Täälä blandathan sprookit ja moni on halv sprookkinen. Itte en ole ko korkeinthaan yks ja puoli sprookkinen (mies 40 v, Aapua).

Olletikki net jokka on käyhneet kouluja on huomaneet ette heän suomen kieli ei riitä ammattisanhoihin, sillon on pakko käyttää tiheästi ruottalaisia lainoja eli muuttaa kieltä kokohnaans. Ei monikhaan ole meinanu ette het ossaava ruottia

ja suomea yhtä paljon kaikilla aloilla. Sillä tavalla ihmiset Tornionlaaksossa on ymmärtäneet heidän kahdet kielet, ne käyttävät eri diaalektteja. Suomea osataan parhaiten kotikielenä ja kaverit kesken ko juttuja ja arkielämän asioita pohittaan. Tärkeä *paras kieli* eroaa kuitenkin moneen spontaanista kielestä.

Kuva 9. Mikä kieli on ensi spontaani?



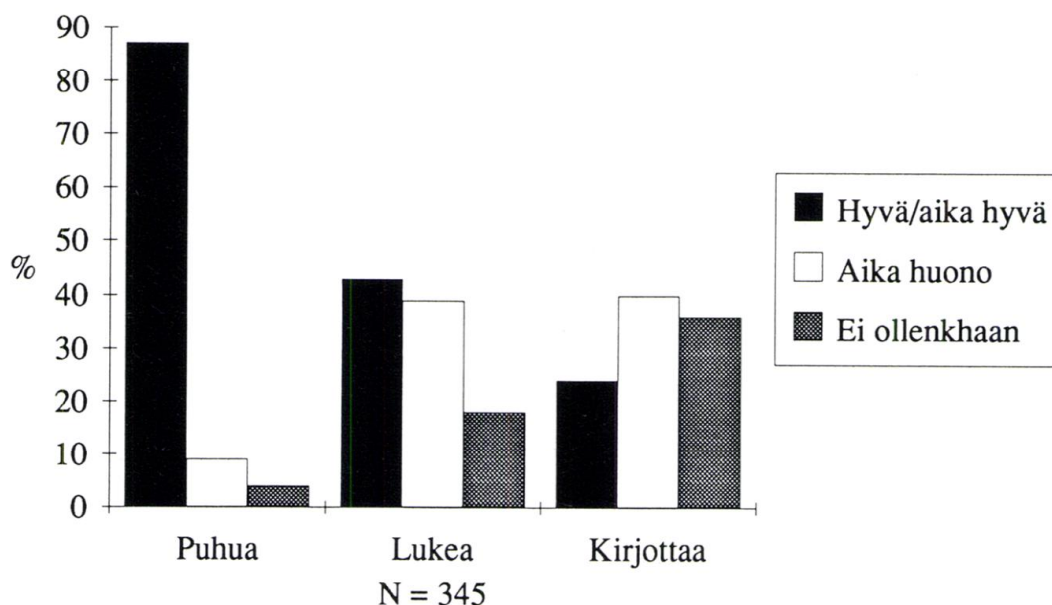
Selvän eron näkyy matarinkilaisten ja aapualaisten kielellisessä spontaanisuudessa. Aapuassa on suuremalla osalla helpompi puhua suomea. Moni kyllä sanoo Aapuassa ette suomi on enemmän spontaani kyllä elämässä, mutta ruotti taas helpoin ko vähän aikaa on ummikkopaikoissa missä aivan puhutaan ruottia.

Ko vertaa mitä kieltä puhuu parhaiten ja mikä kieli on ensi spontaani niin tulee eroavaisuuksia. Moni pitää ette suomi on spontaanisempi ko ruotti, silti ruotti on parempi kieli. Syyn siihen saattaa hakea juuri käytetyn kielen eri diaalektteista. Virkikielenä ruotti voi olla selvästi paras, mutta kotikielenä suomi on välittömämpi ja käyttökelpoisempi. Julkisessa paikassa halutaan käyttää ruottia, mutta sellaisessa diaalektissa on kans semmonen epäturvalinen tunne matkassa missä pitää miettiä ja pohtia ennenku puhuu. Spontaaniteetti katoaa suureks osaks mutta kielellinen rikkaus on suurempi. Kotielämässä ja arkipuhheessa suomen sanoja on tarpeeks ja otetaan spontaanisesti – kysymättä mitä forskarit sanova blandsprookista ja kielenormista – ruottalaisia lainoja, jos lissää sanoja tarvitaan.

Kielikyky

Jaakkolan tutkimus käsitteli Tornionlaakson suomen murtheeksi eikä erottanu sitä muista suomen kielen murtheista, vaikka Tornionlaakson kielellinen histuuria on

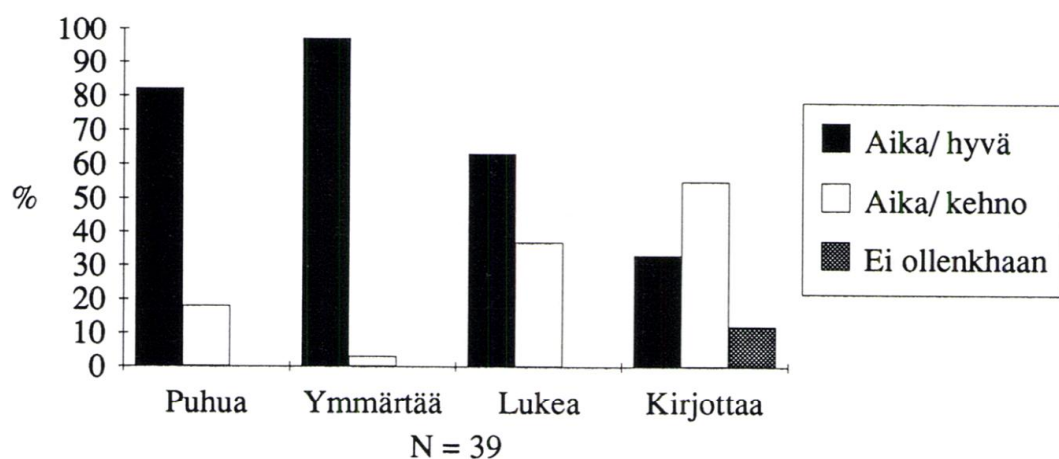
Kuva 10. Suomen kielen taito 1966.



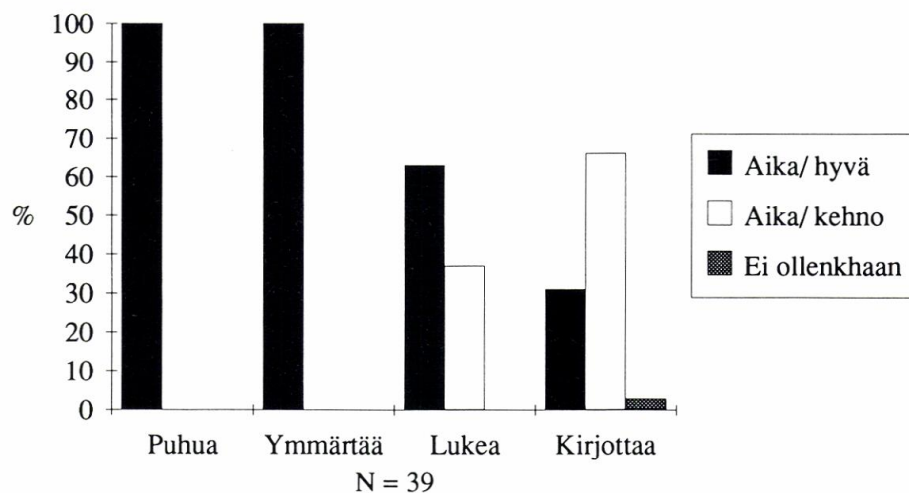
ollu täysin erinlainen rapea 180 vuotta.

Ko puhuttu kieli ei ole maan julkinen kieli se saapi useasti matalan arvostuksen, ja sen variantti joka on julkinen kieli toisessa maassa saapi korkeaman arvostuksen. Esimerkiks moni franskan puhuja Kanadassa laskee oman kielen matala-arvoseks ja oikeata franskaa puhuthaan heän mielestä vain Frankriikessä (Giles 1975: 50). Samhaanlaih in ymmärehään kielitten staattysta Tornionlaaksossa. Moni informantti sano jo 60-luvula ette »eihään tämä ole mithään oikeata suomea» (Jaakkola 1969: 42; Wande 1984: 191). Tässä uessa forskninkissä olema erot-tanheet suomen suomen meän kielestä ja kysyhneet kunka ihmiset ossaava mo-lempia kieliä.

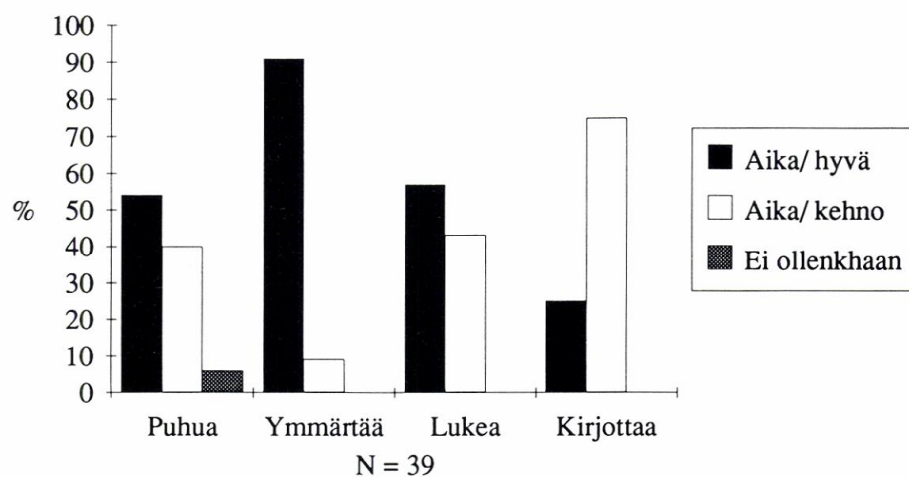
Kuva 11. Meän kielen taito Matarinkissa 1991.



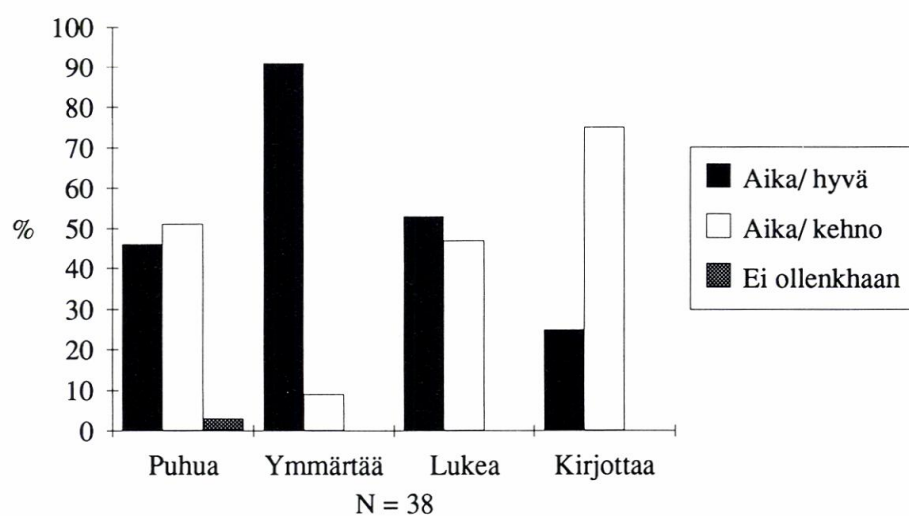
Kuva 12. Meän kielen taito Aapuassa 1992.



Kuva 13. Suomen suomen kyky Matarinkissa 1991.



Kuva 14. Suomen suomen kyky Aapuassa 1992.



Koska tutkimuksen vaatimus oli ette pittää osata suomea, statistiikassa ei ole yhtään ummikkoa.

Suuri osa niistä jotka Matarinkissä osasit kirjottaa ja lukea hyvin olit itte syn-
tynheet Suomessa, eli joku/molemat vanhemista olit Suomesta.

Selvästi huomaa ette nykyajan sybjektiivinen kielikyvyn värderinki on parempi
ko 60-luvula. Lukutaito ja kirjottamistaito on parantunu, ja olletikki moni ossaa
kirjottaa ja lukea meän kielelä.

Tulokset ei tarvitte välttämättä olla objektiivisesti tosiasioita, koska jokku nuo-
remat vertaavat heän suomen kielitaijon viehraasheen kiehleen ja vanhempi kansa
vertaa idealisheen äitinkielen taithoon.

Lukemis- ja kirjottamistaito on kuitekki osaksi objektiivisesti parantunu 60-lu-
vulta, koska 80-luvula kulki Tornionlaaksossa kylttyyrinen herätysliike ja STR-T
päätti ette puhekieli on torniolaaksolaisitten oma kirjakieli. Moni on alkanu kir-
jottamaan ja lukemaan meän kielelä. MET-avisi, meän kielen ja Tornionlaakson
tiidskrifti, myypi 1500 kappaletta 4 kertaa vuessa. Kylttyyrinen kehitys on räjä-
tännny viimi vuosikymmenellä: amatööriteatteria, missä pauhathan sekä suomea
ette ruottia, näytethään kohta joka kylässä, författaria on useampia, aika moni
ummikko yrittää oppia meän kieltä, planeerathan kielikursia ja Meän akateemi,
Academia Tornedaliensis, on perustettu 1988. Kirjailija ja entinen pappi Bengt
Pohjanen on ilmottanu ette kaikitten kylttyyrikielitten ensimmäinen tehtävä on ette
kääntää raamatun. Pohjanen on alottanu työnsä, vaikka jokku uskovaiset on väit-
tänheet avisissa ette Jumala ei ossaa meän kieltä, ja yks pappi meinaa ette tuol-
lainen työ on Jumalan pilkkausta.

Torniolaaksolaisten asenteitten muutos ei ole mikhään isuuleerattu tapahtuma
Tornionlaaksossa. Koko Länsi-Eurupassa instälänkit minoriteettikiehliin aloit
muuttumhaan 70-luvula (vrt. Giles 1975: 76ff).

Kielenvaihto ruottista suohmeen

Aapuan vanhemat puhuit ylheisesti – niinku muualaki – suomea lapsitten kans
aina 50-luvun loppupuohleen, mutta melkeinpä aivan ruottia lapsile jotka on syn-
tynheet 60-luvula eli hiljemin – yndantaakia on muutama pere missä puhuthiin
ja puhuthaan suomea vieläki. 60-taalin tutkimuksessa lähes kaikki vanhemat jotka
olit suunile 25 vuotta puhuit kohta aivan ruottia kläpitten kans (Jaakkola 1969:
40). Kummalista kyllä, mutta 70-luvun tutkimuksessa vain 71 – 90% Pajalan, Ma-
tarinkin ja Haaparannan kunnitten neljänen luokan kläpistä puhuit aivan eli
melkein aivan ruottia vanhemitten kansa (Rönmark ja Wikström 1980: 26). Pienemissä

kylissä puhuthiin enää suomea.

Mutta net ensimmäiset ruottin puhuvat kläpät aloit useasti puhumaan suomea kouluajan ensimmäisinä vuosina, koska rastila puhuthiin suomea ja kläppi oppi sielä mitä kieltä käytetään arkielämässä. Net ensimmäiset ruottin puhuvat kläpät olit minuriteettina koulunkartanoila ja halusit siksi assimileeraintua suomen puhuvan majuriteetin kans. Sillä tavalla ensi vuosikymmenen lapset tulit suureks osaks suomenpuhuvaks 7–10 vuen ikäsennä, ja moni alko vielä kotonaki käyttämhään suomea mamman ja papan kans.

On tutkittu ette tonoorinkitten kielelinen identifikaatio on kaveritten puheeseen, eikä vanhemitten kieheen (Boyd 1987: 193f). Sehän selvittää miks lapsi vastaa majuriteetin kielelä vaikka vanhemat käyttävä heän minuriteetti kieltä.

Kehitys jatku ja ruotti tuli koulunkartanoilekki, ja ruottin kielen dumäänit aloit leviämhään kläpitten kesken. Nykyaajan raahvaat jotka on syntynheet 60-luvun alkuvuosina puhuit ensiks suomea rastila ja muutit sitte syrjää myön ko tuli ruottin puhuvia nuorempia, jokku tietenki jatkoit lophuun asti suomen praatia. Sitte tuli Aapuhaan uusi sukupolvi joka oli syntyny suunile 1966 ja hiljemin; net ei alkanet puhumaan suomea koulunkartanolla ollenkhaan (vrt. Rönmark ja Wikström 1980: 25), mutta useasti muutit kieltä hөөkstaadiessa, siis 7.–9. luokitten aikana. Muutamissa kylissä Matarinkin, Haaparannan ja Pajalan kunnissa neljänen luokan kläpät puhuit vielä 70-luvulakin jonkun verran suomea rastila (Rönmark ja Wikström 1980: 29). 80-luvula Pajalan kunta oli ainua perukka missä puhuthiin suomea rastila (Slunga 1986: 2), sieläki vain neljänestä luokasta päällepäin, eikä siis ala-asteilla. Siinä tutkimuksessa ei ollu sellaisia kyliä ko Muodoslompolo ja Karesuanto matkassa.

Mutta useasti pojat piit ette suomea puhuthaan vain pojitten kesken mutta ruottia tyttären kans:

Pojat flörttasit koulussa ruottiks, mutta vitsasit suomeks (mies, Aapua).

Sama tendenssi ette tyttärillen kans puhuthaan kuitekki kontaktin alussa staattyskieltä on huomattu muualaki, esimerkiks Paraguayssa missä puhuthaan spanskaa ensin ja sitten paikalliskieltä, guaraniaa, ko on mentty naimishiin (Giles 1975: 16f).

Pojat olit 60-luvulakin halukhaamat puhumaan suomea rastila (vrt. Jaakkola 1969; Wande 1984: 172; Slunga 1986: 2). Hөөkstaadiessa suomi tunnethiin raahvaitten kieleksi, ja tonoorinkit halusit olla niinku muukki raahvaat. Nuoret miehet olit etukävijännä muuttamhaan ja oppimhaan paikkakunnan vanhemitten kieltä.

Kehitys jatko ja ruottin kieli otti poies suomen hөөkstaadiekoulun kartanoiltaki.

Aapuan kläpit, jotka on syntyneet 70-luvun keskivälissä, ei puhuneet enää suomea ko net kävit Svansteinissa koulua, kirkonkylän hөөkstaadiessa. Nyt puhuthaan kaikkialla melkeinpä aivan ruottia koulunkartanoila, paitti osittain Haaparannala – mihinkä on siirtyny paljon suomalaisia – Muodoslompolossa ja Karesuanossa, ja piian jokku muutamat rajakylät lissää (vrt. Slunga 1986). Muodoslompolossa puhuthaan vielä pikkukoulussaki suomea kartanola, vaikka useasti puhuthaan ruottia kotona – paikkakunnan papin mukhaan. Sen kylän kielelinen kehitys saattaa kuitekki olla samala tasola ko Aapuassa oli 60-luvula.

Tämä on Aapuan kyläläisitten kielelinen kehitys, mutta suureks osaks ja suunile samala aikaa kehitys meni samhaan suunthaan koko Tornionlaaksossa. Isomat kylät olit etukävijännä ja sillä tavala ruotti tuli vähän aiemin niihin kylhiin.

Pojat muuttava takahsiin meän kiehlelen

Maholinen syy siihen ette nuoret vaimot ossaava kehnompaa aktiivista suomea, on, ette pojat on enämpi vanhemitten miehitten kans tekemisessä, niinku töissä, jahissa, kalastuksessa ja potkupallossa. Monissa töissä suomi on välttämätön eikä mene helpolakhaan muuttaa ruottiks, niinku esimerkiks poronhoijossa. Jos nuori mies halvaa olla samoissa hommissa ko pappa ja korkeasti arvostetuitten muitten miesten kans, niin suomi on tärkeä oppia. Hirvenjahissa puhuthaan paljon wookki tookissa, ja informaschuuni hirvitten toimesta annethaan suomeks; puhumattakhaan kaikista jutuista, vitsistä ja fästistä.

Nuoret pojat on – muutaman vaimon mielestä – halukhaamat olla joukoissa ja pyrkiä osalistumhaan miehitten elähmään. Sillä kunnioittelevala tavala pojitten puuha sihtaa matkimhaan ja integreeraahmaan vanhemitten miehitten tapoja, ja on luonolinen osa pojitten pyrkimyksissä.

Pojitten leikkitapoja on tutkittu ja on huomattu ette pojat on suuremissa joukoissa ja ette niillä on suurempi kilpailuhalu ko tyttärillä. Kilpa luokittellee hierarkkisesti poikia (vrt. Maltz 1984: 207). Ja luultavasti sillä tavala joukko sinänsä on verrattu muihin porukhoin; vanhemat miehet on esikuvina kunka pittää käyttätyä. Kielen käyttö peilaa sosiaalista rakenetta, koska pojila on enämpi tyffiä normia, jotka heijastava kielessäki vallankäyttöä (vrt. Maltz 1984: 207). Kielenkäyttöä ei siis piä erottaa sosiaalisesta elämästä.

Tyttäret on enämpi saman ikäsitten tyttäritten kans, niillä on vähemin hierarkisia luokitteluhaluja, leikittelevä pienemissä porukoissa (vrt. Maltz 1984: 204f), eikä luultavasti ole semmosia joukkointrässiä missä vanhemat vaimot saattaisit opettaa suomea nuorile. Lisäksi, tyttärillä piian ei ole sama kunnioitus vanhemitten

vaimoitten hommista, missä suomi useasti ei ole välttämätön. Se on muutaman vaimon mielestä syy siihen miksi miehet muuttava kieltä takahsiin suohmeen enämpi ko mitä vaimot tekevä.

Toinen asia on ette tyttäret halvava puhua enämpi ruottia ko se piethään fiinimpänä kielenä »suuressa mailmassa». Sillä pääsee paremin etheen päin muualaki ko kylän elämässä, esimerkiks Skotlandissa vaimola oli vaikeampi löytää miehen eli työn jos se ei puhunu hyvää engelskaa (Dorian 1981: 64f). Monessa tutkimuksessa on huomattu ette vaimot ylheisesti helpomin seuraavat kielen ylheistä prestiisinormia (vrt esim. Giles 1975: 40; Trudgill ja Tzavaras 1977: 179; Paunonen 1982).

Tornionlaaksossaki on alettu keskustelemhaan miksi vaimot puhuva enämpi ruottia. Jokku miehet meinaava ette se joka ajattaa heitä tekemhään sitä on sama tunne joka mennee huomata muilaki aloila:

Tyttärillä on fiinimpi puhua ruottia, samon niinku ette
tyttäret halvava olla fiinimissä vaatheissa ko pojat,
jokka ei ollenkhaan välitä vaatheitten kauhneuesta (mies 35 v, Aapua).

Muutama mies meinasi ette vaimoitten instälänikit kiehliin on aivan se sama ko ette het on enämpi halukhaat lukehmaan fiinimistä ihmisistä ja haaveilemhaan niitten elämää. Niinku esimerkiks ette het on valhmiita menemhään naimishiin minkä vanhan äijän kansa hyänsä, sati se vain on rikas, tunnettu ja haaveiltu. Nuori mies ei hyväksy vanhaata vaimoa, vaikka olis kunka rikas ja kuulusa, arveli yks mies. Mies hakkee kauneutta vaimossa, vaimo kunnioitettua miestä. Prestiisi kiehliin peilaa, niitten informantitten mielestä, vaimoitten ja miehitten eri pyrki- myksiä ja daaktrömmaria paremasta eli kuitekki erilaisesta elämästä.

Saattaa piian päättää ette pojat seuraava enämpi jängin normia jokka pyrkivä integreeraamhaan vanhemitten miesten tapoja; siinä piiloa se salhainen prestiisi jonka pojat ymmärtävä ette olla tyffi, koska se kilpailee samhällen ylheisestä meän kielen värdeerinkistä. Miehilä on siis kaks värdeerinkiskaalaa: jängin sisäinen ja samhällen ylheinen. Tyttäret ei räknää ette se on tyffiä ette puhua suomea koska heilä ei ole jängissä sellaista salhaista prestiisiä, mutta seuraava enämpi sitä ylheistä normia joka luokitellee kielet fiinimpään ja rumemphaan.

Nuoret jokka jäävä kylhään on muuttanheet kieltä ruottista suohmeen. Mutta ikä missä net muuttava kieltä kasvaa syrjää myön. Kuitekki on Tornionlaakson kläpit kaikessa rauhalisuuessa muuttanheet kieltä pitkän aijan, mutta vastakohtaan mitä on pouvvattu: kläpit on 20 – 30 vuen aikana muuttanheet ruottista suohmeen, ja suomi on monele arkikieli joka on sponthanisempi ko ruotti.

Takahsiinmuuttajat ja kieliterruristit

Yks tärkeä vaikuttaja kielen kehitykseen on takahsiinmuuttajat. 10 – 15 vuotta aikaa muutti useampi pere kaivoskentiltä ja Luulajasta takahsiin kotikyliin. Niitten nuoret kläpit ei juuri osahneetkhaan aktiivista meän kieltä, koska net olit asuhneet kaunpunkissa, mutta moni niistä muutit meän kieheen ko olit asuhneet jonku vuen kylässä. Jokku perheet olit asuhneet ja olheet töissä ruottin puhuvilla paikoilla, ja niitten lapset ei ole muuttahneetkhaan kieltä. Monessa perheessä puhuttiin aivan ruottia, olletikki jos toinen perheenjäsen oli ummikko. Aapuan takahsiin muuttajitten lapset on nyt 20 – 30:n ikäisiä, jotka ymmärtävät mutta ei kaikin puhu suomea. Osa heän lapsista ei opi juuri ollenkhaan suomea, eipä reseptiivistäkhään.

Kielen instältninkhiin vaikuttaa kans mitä kieliterruristit, eli ummikot jotka ei tykkää suomesta, sanova. Niitä alkaa olheen useamassa kylässä, ja net vaativa ette heän korvan kuuluvassa läheisyydessä ei saa pauhata suomea, eli ruutvälskaa niinku net kuttuva meän kieltä, vaikka puhe ei ole meinattu heile. Kieliterruristit pakottava, korkeamala kieleliselä prestiisilä, ihmisitten puhuhmaan ruottia uusila dumäänilä missä nuoret saattava liikkua muuttamatta kieltä. Samala het on esikuvina nuorile ette nekki saattava alkaa vaatihmaan »puhasta» ruottia aina ko net on matkassa.

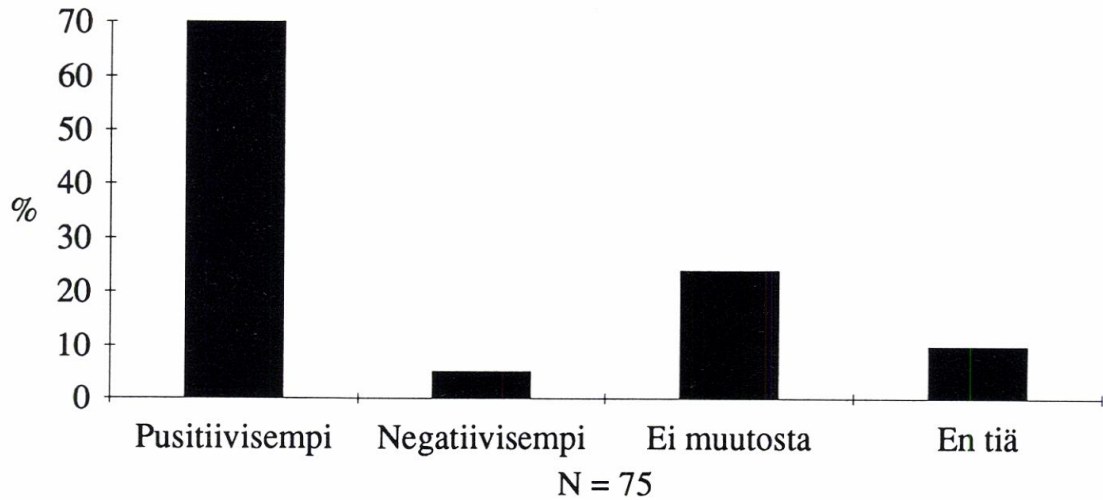
Vastareakschuuni

Matarinkissä ja Aapuassa on käynnissä selvä mutta heiko vastareakschuuni ruottalaistumisheen. STR-T:n, Matti Kentän, Bengt Pohjasen, Henning Johanssonin ja monen muun ideat elävästä kaksikielisyystä on itähneet paikottain ja kantava vähäsen fryktiä. Jokku on huomaneet ette ei sole hävettävä taito jos ossaa monta kieltä, ja olletikki suomi Tornionlaaksossa on ikivanhaa kylttyyridraaki jota pitäs viljelä ja kehittää. Instältninkitten muutos heijastuu muutamissa dekaalissa joita kannethaan rokissa eli biilin klasissa, esimerkiks: »*Jag är tornedalning och stolt*» 'Mie olen torniolaaksolainen ja ylpeä'. Mikhään tunne se sitte oli aiemin?

60-taalissa huomathiin ette sen enämpi ko henkilö kävi kouluja sen negatiivisempi oli instältninki suohmeen (Jaakkola 1973; Wande 1984: 172). Häpeä suomen kielen tajosta on annettu ylhäältä päin, mutta sen tulevaisuuski on riippuvainen siitä jos ylhäältä päin tulee pusitiivisia ja järkeviä signaalia mitä meikäläinen ymmärtää ja saattaa seurata. Prestiisitavat liikkuva ussein juuri ylhäältä alas (vrt. Dorian 1981: 40).

Maarinkissä on muutamia jotka puhuvat suomea heitten kläpitten kana. Tie-

Kuva 15. Onkos inställninki tornionlaakson suohmeen muuttunu? Tornionlaakso 1992.



toisitten perheitten pedagogiikki on ylheisesti ette yks puhuu suomea ja toinen ruottia.

Puhetapakin on jokseenki muuttunu ylheisesti koko Torniolaaksossa. Moni on alkanu enämpi miettimhään mitä sanoja käyttää. Ei enää »resuta» yhtä paljon puhheessa ko ennen, siis käytethään sitä sanna mikä ensimmäiseks tullee päähän, oli se sitte ruottalainen eli suomalainen sana. Jos se on oma kieli niin piethään ette sitä pittää kunioittaaki eikä puhua niinku sattuu – niinku moni meinaa ette het tekevä. Mutta on vähäsiä esikuvia kunka puhuthaan julkisuudessa, paikalisraatiu on melkeinpä ainua. Se lähettää meän kielelä 2 tiimaa joka pyhääamu. Aikomus on kuitekki laajentaa 3,5 tiimhaan – silti Pohjoiskalotti prugrammila ole ko suunile kymmenes osa niistä varoista mitä pitäis olla jos vertaa ruottinsuomalaishiin (*Met* 1992: 4ff); saamelaisila on vaila 5 000% (sic!) suurempi tuki.

60-luvula paikkakunnan opettajat olit enniiten kriittisiä suomen kieheen, ja useasti etukävijännä sen aijan kielipulitiikalle (Kenttä ja Weinz 1968: 30; Jaakkola 1969: 27). Net on vieläki monessa kylässä samassa asemassa, mutta asentheet on muuttunheet ja opettajat on enniiten radikaalia. Usseimiten ne on koulutetut ihmiset jotka on »herähneet» ensimmäiseks ja yrittävä muuttaa kehitystä. Matarinkin föörskuuloissa ja daakhemmissä, niinku hyvin useassa esikoulussa koko Tornionlaaksossa, on hyvin pusitiivinen henki kohti suomen kieltä. Monessa perheessä missä isä, äiti eli molemat on Suomesta, on pusitiiviset mielipitheet, vaikka vielä ellää monessa perheessä, jotka on tulheet Suomesta, ajatus ette lapsele pittää opettaa kunnan ruottin kotona, ja sen takia vanhemat yrittävä molemin sompottaa kehnoa ruottia. Nykyaikana on kuitekki huomattu ette sellainen kielen käyttö saattaa vaston päin viivyyttää lasten kielelistä kehitystä (Genesee 1987).

Suomalaiset pilkistelevä. Sanova ette parempi puhua ruottia ko kehnoa suomea. Ja ummikot pilkkaava meän ruottia (mies, Matarinki).

Aapuassa, niinku kylissä ylheisesti, on kielelinen kuva paljon selvempi koska kylän sosiologinen asema on homogeenisempi. Niitä on Aapuassa suunile 4 perettä missä puhuthaan suomea ja ruottia lapsile, kaks niistä on opettajaperettä. Molemat kylän opettajitten kläpit ossaava ja tuleva ossaahmaan suomea. Nämät opettajat kuuntelit seminaareita kaksikielisyystä ja huomasit ette kläpit ei tule oppimhaan suomea pelkälä kotikielenopetuksela, mutta pittää kans puhua suomea kotona. Heän vanhemat kläpit ei juuri osahneet suomea, mutta nuoremille alethiin puhuhmaan suomea. Koska vanhiman pojan suomen kieli oli heiko, isä päätti ette poika oppii suomen jos puhuu aivan suomea saunassa. Saunan oven sisäpuolela ruotti oli kioletty. Niin isä ja poika on saunonheet suunile kymmenen vuotta yhdessä ja juttelheet suomeks kaikista mailmalisista ja hengelisistä asioista. Poika on nyt 20:n ikänen ja puhuu ylpeästi suomea kohta yhtä hyvin ko ruottia – oman mielestä.

Sen lisäksi on muutama pere Aapuassa missä yritethään opettaa suomea lapsile. Numerot niistä jotka puhuva suomea kotona on liian pienet ette saattais sanoa kumpi sukupuoli puhuu suomea, mies vai vaimo. Pieni tendensi on kuitekki ette vaimot on huomaneet ette suomi on katoamassa; ei ole kuitenkhaan selvää väliä.

Häpeä

Asentheet vaikuttava paljon meän kieheleen. Nyt on trendikästä osata meän kieltä, ja jopa jokku kläpit on sanohneet heän mammale:

Jag skäms för att jag inte kan tornedalsfinska. 'Mie häpeään ette en ossaa meän kieltä' (nuori tyär, Täräntö).

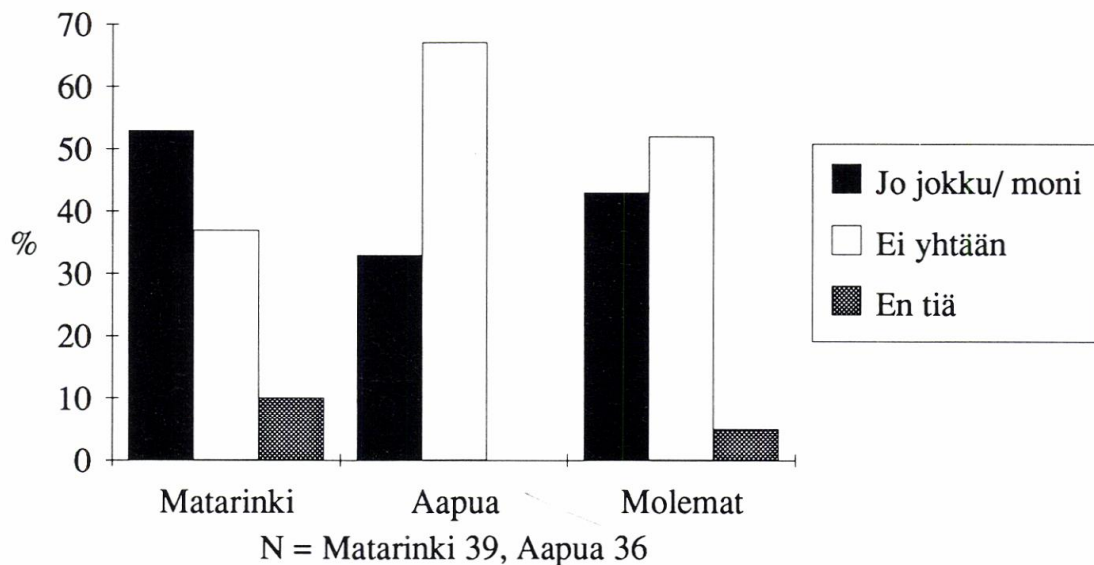
Vielä on kuitekki aika moni joka häpeää heän suomen kielen taitoa.

Aika moni meinaa ette häpeä on liitetty vanhemphiin sukupolvhiin. Nuoremat ei juuri tiä ollenkhaan häpeästä.

Oma kieli eli murre?

Aapuassa on STR-T:n kanslia, föreeninki joka on kovasti sitä mieltä ette Tornionlaakson puhesuomi on oma kieli. Mutta ei aapualaiset ole, enämpi ko mata-

Kuva 16. Uskoks torniolaaksolaiset häpeävä heän ommaa kieltä?



rinkilaisetkhaan, valhmiita hyväksymhään heän praatin omana kielenä. Kuitekki vaila 50% informantista on sitä mieltä ette heän suomea pitäs räknätä omaks kieleks, ja 40% pitävä ette koulussa pitäs olla meän kielen opetusta.

Moni tietekki halvaa ette pittää alkaa meän kielelä ja vasta hiljemin verrata suomen yleiskieheen.

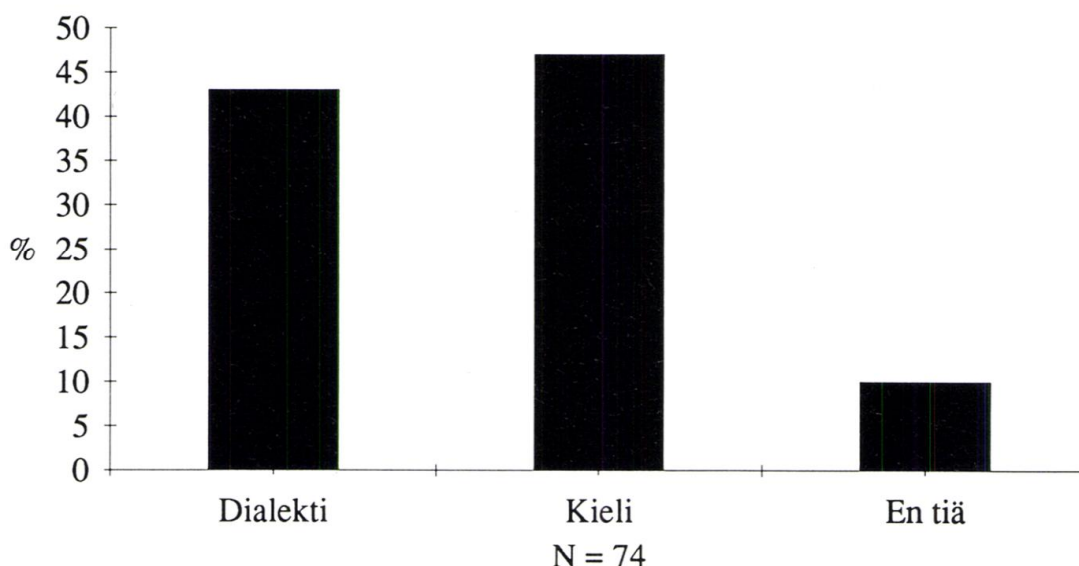
1970 saithiin Norrbottenissa ensimmäisen kerran opettaa kotikieltä peruskouluis-
sa (Slunga ja Heikkilä 1989). Aluksi alethiin opettamhaan yleiskieltä. Mutta 70-
luvun loppupuolela monet koululaiset piit ette suomensuomi oli liian vaikeata ja
harrastus kotikielenopetuksesta ei noussu ja paikottain vain väheni (Slunga ja
Heikkilä 1989: tabälli 1). Sillon alethiin keskustelheen mitä saattais tehä ette
sais koululaiset takahsiin kotikielenopetuksheen (vrt. Wande 1988: 135). Mutta
se vanhaa pedagooginen ajatus ette pittää alkaa siitä mitä lapset saattava oli kui-
tekki kotikielenopetuksessa alusta asti; entinen läänin kouluinspektööri Erik Weinz
kehotti jo varhain 70-luvula ette opettaa ensiks tornionlaakson suomea kläpile (K.
Pekkari, suulisesti). Ajatuksesta tuli pikku hiljan käytänöllinen metuudi ja opiske-
lijamäärä alkoi nousemhaan. Se idea oli yksi meän kielen lähteistä, ja siitä kehittyi
tornionlaaksonsuomi omaks kieleks.

Tänäpäivänä 31% kaikista koululaisista jolla on suomi elävännä kielenä heän
ympäristössä lukevat yleiskieltä eli meän kieltä kouluissa 1 – 2 tiimaa viikossa
(SCB 1992). Absolyytti numeroissa oli 4701 peruskoulun koululaista viessä suo-
men puhuvissa kunnissa, jotka sait lukea suomea kotikielenä. Niistä 1496 kou-
lulaista luki suomea kotikielenä 1991 (SCB 1992). Lukumäärä ei ole ollu näin

matala jälkhiin 1980/81 ko 1387 kläppiä luki kotikieltä. Korkein osalistuminen oli 1984/85: 1852 (Slunga ja Heikkilä 1989: tabälli 1). Lasku on kuitekkin ainuasthaan Kirunassa, muissa kunnissa on sama osalistuminen eli jopa nousemassa.

Siirtolaisitten osalistuminen kotikielenopetuksheen on keskimäärässä koko Ruottissa 67% (Utbildningsstatistisk årsbok 1988: 31). Tornionlaaksossa on selvästi vähemmän inträssiä kotikielen osalistumisheen. Osittain siitä syystä ette heilä ei ole vaatimusta ette puhuthaan suomea kotona ennen ko saapi lukea kotikieltä, vain ette se on käytetty kieli kotikylässä. Sen takia on paljon enämpi niitä jotka saisit lukea suomea koulussa, mutta ei tehe sitä. Suunile 20% pitävä ette ei piä suomea ollenkhaan koulussa, ei kuitenkhaan ala-astheila.

Kuva 17. Onkos tornionlaakson suomi dialekti eli kieli?
Tornionlaakso 1992.

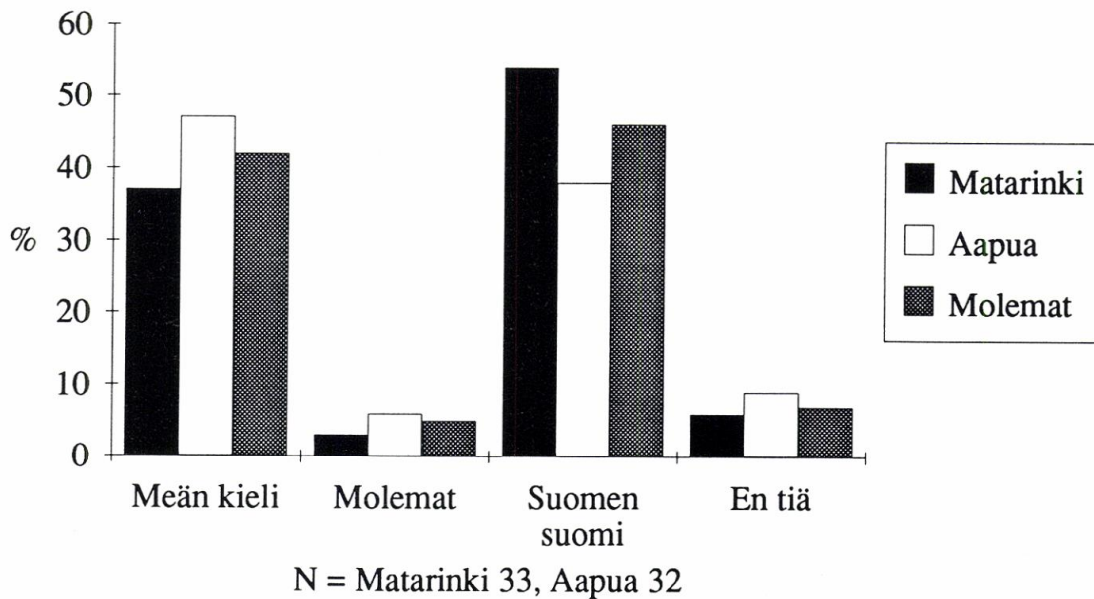


Net jotka on pusitiivisia meän kieheen on useasti opettajia, jurnalistia, rektoria ja muita jotka on käyhnee kouluja enämpi ko gryndskuulan. Sen lisäksi on suuri määrä meän kielen tykkääjiä jotka on aktiivisia amatööriteatterissa, STR-T:ssä, kirjottava itte, eli on muuten herähneitä kielikysymyksessä.

Net jotka on vasthaan on suureks osaks välinpitämättömiä kielikysymyksistä, halvava assimileeraintua eikä ole panheet asihaan paljoakhaan. Heitten mielipitheet meän kielestä kuvvaa parhaiten heän omila ajatuksilla:

Mie olen en och en halvspookinen (vaimo 40 v, Matarinki).

Kuva 18. Mitäs kieltä olis parempi lukea koulussa?



Ossaan puolikumpaaki, kummassaki jääpi vajavaks (vaimo 65 v, Aapua).

Tämä meän kielen praati ei olekku vanhemitten nostalgiaa (mies 45 v, Aapua).

Opettava meän kieltä sen takia ette se on opettajitten halu, eikä lapsitten halu (mies 45 v, Aapua).

Se on ollu aivan haitaksi. Minusta olis tullu vaikka professuuri, mutta ko en osanu ruottia. Enkä tykkää vähääkhään tästä meän kielen praatista. Heittäkää pois koko meän kielen pörinän. Parempi ette kläpit saava samat mahdollisuuet ko muukki ruottalaiset (mies 55 v, Kainulasjärvi).

Mie olen kieltäny minun lapset suomen kielen lukemisesta, parempi ette oppii hyvän ruottin (mies 35 v, Aapua).

Suomalaiset ei piä ette tämä on oikea kieli (vaimo 50 v, Matarinki).

Suomalaiset ymmärtävä meitä, me emmä ymmärä heitä (vaimo 45 v, Matarinki).

Suomalaisila on oikea suomi, meilä on omituinen suomi (vaimo, Matarinki).

Suomalaiset pitävä ette met praatima raasti, krouvvisti ja semmosta hävetöntä kieltä (vaimo, Aapua).

Meän murre on rajotettu, suomensuomi on reilu kieli (mies 45 v, Aapua).

Uskova ette mistähään tuo tullee, ei puhu ruottia eikä suomea (mies, Matarinki).

Meän kieli ei ole kieli, vain tuherettu kokhoon mistä hyänsä (mies 30 v, Aapua).

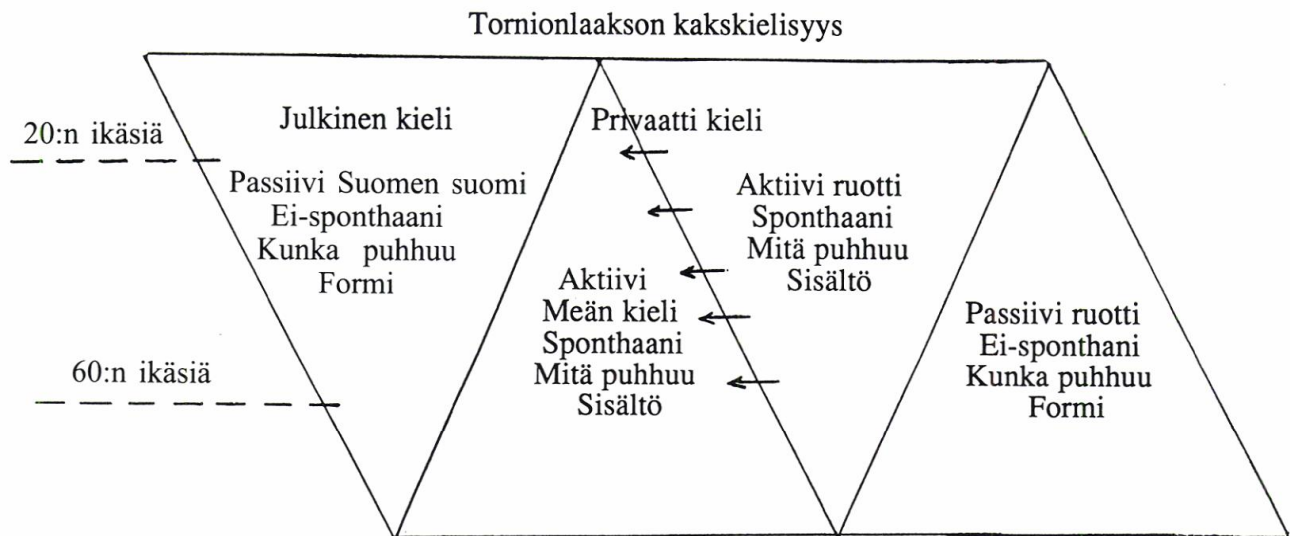
Meän kielen käyttö julkisuudessa ja arkielämässä

Torniolaaksolaisitten kielellinen kehitys on mennyt hopusti tällä viimellä vuosikymmenellä, ja olleikki näillä viimellä vuosikymmenillä. Kielen ruottalaistamista, kaksjakosuutta, vaihtumispruseissa ja eri ikäluokkien puhetaitoa saattaa kuvata hyvin krouvvisti ja ylheisesti seuraava taval (kuva 19). Ylhein torniolaaksolainen ei ole juuri oppinu kirjottamaan suomensuomea eikä meän kieltä. Eikä hänen suomen kielen lukemistajissa ole paljoakhaan kehumista. Poikkeuksia on useampia, semmosia jotka on lukehneet paljon suomeksi ja vieläpä kirjottava nykyaikana aika lailla. Kuitekki tämä ylhein kuva on käyttökelpoinen ja kuvvaa muutaman prinssiipin.

Saattaa puhua kahentyypisistä kielestä: Yks julkinen meän kieli mitä puhut-haan esimerkiks intervjuyssä eli vaikkapa paikalisraadiun Pohjoiskalottiprugram-missa. Toinen puhedumääni on tietekki privaattimailman arkielämä, niinku esi-merkiks kotona, kalastuksessa, jahissa ja kaveritten kesken.

Tornionlaaksossa nämät molemat puhetyypit tuleva selvästi näköselä koska torniolaaksolaisitten sponthaani ymmärys kahesta kielestä vaikuttaa voimakhaasti puhetilanteeseen. Arkielämässä käytetään paljon enäämpi ruottalaisia lainasanoja, ko mitä tehhään ofentlisessa paikassa. Yks syy siihen voi hakea instälänkestä suohmeen ja ruottiin. Kotona on hyväksytty melkeinpä mikä ruottalainen laina hyvänsä, paitti ruottin kielen keskeisestä sanastosta, niinku prunomenia, ruuhmiinositten nimityksiä, ylheisiä ja ussein käytettyjä verbiä, substantiiviä ja adjektiiviä, konkreettisiä luonontärmiä ja niin ees päin (vrt. Winsa 1991: 191ff). Mutta julkisessa puhheessa on jonkinlainen salhainen vaatimus ette ei saa käyttää kai-kenlaisia lainoja, sillon pittää seuloa puhetta ja karsia pois koetut »rumat» lainat: fiini julkinen puhe vaatii Suomen suomen matkimista, niin paljon ko ittekuki pystyy. Nykyaikana moni yrittää kans käyttää meän kieltä ilman niitä »turhia» lainoja.

Kuva 19.



Jokhaisela ilmiselä on kahen tyyppinen ymmäryys omasta äitinkielestä: Yks sponthaani ja auttomaattinen kieli joka välittömästi tulee miehleen kaikenlaisissa puhheissa ja kuunteluissa missä tärkein vaatimus on täysymmäryys eikä ole juuri paljoakhaan vaatimusta kielen formista, niin pitkhään ko on täysymmäryys. Normi on molemin puolinen ymmäryys.

Puhuja hunteeraa sponthaanisessa porinassa melkeinpä aivan kielen sisälöstä, mitä hään halvaa selittää – kielen muoto tulee ittestäns ja miittimättä. Kieli sinänsä piethään vain yhtenä neuvvona millä ilmotethaan ja förmeedlathan net ajatukset ja tuntheet mitä puhuja halvaa antaa kuulijalle. Tietenki kuulija on kaveri, tuttu, perheenjäsen eli joku semmonen mikä puhuu eli ymmärtää suunilheen samhaanlaihin puhheen ko puhuja – siis sama kylttyyritausta. Kahenpuolinen turvalinen tunne eelyttää sponthaanista puhetta. Jos vieras ilmestyy ja puhuu muuta kieltä niin turvan tunne katoaa; puhumattakhaan siitä tuntheesta mikä tulee näköselä mikrufoonin olostä.

Kielelinen luovuus vaatii itteyttä. Luovan aattelun nurkkakiviä on luottamus omhaan sponthaanisheen kielitaithoon, muutenhan esimerkiks författari ei saata kirjottaa. Ajattelu sinänsähän on – minun mielestä – samaku ette sanoila maalata niitä kuvia mitä tulee päähän. Sama puhheessa, ei ole juttujen selittäjää jos ei ole kielelistä sponthaniteettiä.

Nuori torniolaaksolainen käyttää vaphaassa arkipuhheessa niitä suomen kielen sanoja mikkä varsin tuleva päähän, olit net sitten »oikeat» suomalaiset sanat eli »väärät» ruottalaiset lainasanat. Vaikka ossaaki molemitten kielitten sanat, sillä alala mistä hään puhuu, niin hään useasti kuitekki käyttää sitä mikä ensiks mieh-

leen lankeaa. Ruottin kielestä saapi tulvana tulla lainoja suohmeen – mutta ei toisin päin. Sen takia torniolaaksolainen käyttää esimerkiks sanoja *sprookki*, *plan-data*, *jaakata*, *moone*, *styyka*, *svoori*, *gongstiigi*, *plumma* ja niin ees päin, vaikka hän tietää suomen kielen vastaavat »oikeat» sanat.

Se vapa lainaaminen ruottista on kans kehittäny sponthaanisia tapoja, koska lapsuudesta saakka on opittu ette saapi lainata aika paljon toisesta kielestä. Tapa sinänsä toimii niinku stiimylys-responsi. Tässä taphauksessa tapa useasti varsin tarjoaa suomalaisen ja ruottalaisen sanan, ja molemat on useasti hyväksytty jängin ja kylän sisäisessä normissa.

Mutta jos mies/vaimo alkais aivan käyttähmään koko sen sanaförroodin, jonka hään hallitsee suomeks hän joutuis miettimhään enämpi puhheen formista, ja niin muoin pahun välitön sponthaaniteetti katoais. Ja praati ei olis enää yhtä jännittävä eli hauska. Siihen alkais tunkeutumhaan ajattelumallija jotka hindraava luovaa juttujen selitystä ja sponthaanista naurunleikkiä.

Sellaista puhemallia kutun privaattielämän aktiiviseks puhheeks missä puhujan arkikielen murre tulee näköselle. Täysymmäryy on privattielämän tärkein normi, ja jospa joskus jonkunlaista tyffiä normia. Nuorila miehilä sanothaan olevan tärkeä ette hierarkkisesti luokitella toisia käyttämällä sellaista kieltä joka sisältää vallankäyttöä (vrt. Maltz 1982: 207). Saattaapa nuoritten porukassa olla tyffiäki ette heän suomessa käyttää paljon ruottalaisia lainasanoja, niinku tonoorinkitten ruottissa kuulee frääniä suomalaisia lainoja, esimerkiks *huivi*, *hullu*, *karvalakki*, *huija*, *koppaskiiski*, *ulosveisu*, *hillamettä*. (Raahvoilaki on tietysti tapoja ette meedeelata kielen formila muuta intenshuunia, esimerkiks ylpeyttä ja prestiisiä, mutta sellaiset puhetavat ei ole tyypilisiä privaattimailmassa missä sosiililuokitten erot on pienet; vrt. esimerkiks Boyd 1985: 171ff.)

Olletikki samanikäisitten vanhemitten aktiivisessa puhetilanteessa on vähemmän – eli puuttuu – hierarkkisia arvosteluja muitten ja omasta kielestä, koska sellainen kilpailutarve luultavasti vähenee vanhempana ja ko oleskellee kaveritten kesken. Saattaa silti piilota normia jotka on juuri toisin päin mitä tavallisesti räknäthään kauhniiksi puhheeksi. Jos kaveri alkaa puhuhmaan »sekavampaa» kieltä ko muut, eli mitä itte tavallisesti tekkee, sillan helpola saapi leiman ette hään teeskentellee ja lossaa, ko ei halva saarnata ko muukki, esimerkiks jos yrittää puhua suomen-suomea eli stokholminruottia. Voi olla niin kans ette leima »lossaa» annethaan ko kaveri kuulee ja tietää ette tuo ihminen ei hallitte muunlaista kielenformia. Kaveri kuulee ette se ei ole välitön ja sponthaani puhe, mutta tahallaan formattu päässä ennen puhetta.

Sillä prinsiipilä voipi kuvata miksi käytethään ruottalaisia lainoja vaikka on hyviä oman kielen vastaavia sanoja. (Toinen tärkeä vaikuttaja lainasanoitten määrään on tietysti prestiisi, mutta en ala sitä tässä tekstissä selvittäähmään – en enäm-

pää mitä olen jo tehny.)

Ofentlinen puhetapa on silloin ko kysyjä eli puhekumppani ei ole tuttu eli ystävää, esimerkiks intervjuyssä missä on bandspeelari päällä. Eli vaikkapa ko torniolaaksolainen yrittää keskustella suomalaisen kans eli lukkee suomen suomea yniversiteetissä.

Julkisessa puhheessa on kaks normia jokka kilpaileva vallasta. Puhujan pittää valita ja hakea niitä tietoisesti ja menettää ittenluottamuksen ja sen takia kans sponthaanisen kielen normit, koska se ofentlinen normi laskethaan tärkeämäks ja paremaks. Prestiisi määrää mitä normia pittää käyttää. Sponthaaniset normit jokka kilpaileva yleiskielen normitten kans yritethään piilottaa käyttämällä aivan prestiisi normia, niin paljon ko ossaa. Oma puhe tulee mietityks enämpi, ja olletikki työläinen ajatellee enämpi puhetappaa ko sanastoa (vrt. Giles 1975: 6, 124, 133). Silloin useasti alethaan hunteeraahmaan kunka pittää puhua, ajatukshiin tulee yhtä paljon formin muovausta ko sisälön välittämistä. Prestiisinormit tuleva ulkoa päin ja on sillä tavala dedyktiivisesti ymmärettyjä, eikä ole enää kyläläisten ja jängin kolektiiviset ja indyktiiviset normit, mutta haastattelijan ja samhällen luultu eli tosi ototuksia. Varsinku ajatus tulee päähän ette pittää puhua muuhunlaihin ko kaveritten kesken niin on jo sponthaanisyyys suureks osaks kaonu ja meedelbaari kieli tulee siale: kieli jossa muoto on yhtä tärkeä ko sisältö. Koska puhuja luulee, uskoo ja useasti tietää omista kokemuksista, ette hänen identiteettiä arvostethaan yhtä paljon siittä kunka hän puhuu eikä aivan mistä asiasta (vrt. Giles 1975: 1ff). Silloin menettää kans ittenluottamuksen ja epäturvalinen tunne hindraa vappaa ajattelua (vrt. Skutnabb-Kangas 1984: 83f). Eipä juuri kukhaan halva ette häntä tuomithaan mettäintynheeks kyläläiseks.

Sellainen puhe on passiivinen eli reseptiivinen kielen ymmärtäminen, koska julkinen puhetapa suureks osaks ei ole välitön eikä välittömästi tule käytetyks arkielämässä. Reseptiivi puhe hindraa luovan sponthaanin aattelun ja kehittää konsentraschuunia kielen formipuolele. (Tietenki voi olla luovuutta muitten normitten kehittämisessä ja integreeramisessa niitä omhaan sponthaanisheen puhhesheen, siis oppia eri puhemallia. Mutta ei sole juttujen kreatiiviteetti.)

Torniolaaksolaisela on vaikeampi puhua meän kieltä julkisessa tilantheessa ko mitä äitinkieltä puhuvilla ruottalaisila eli suomalaisila on. Osittain syy siihen on ette ei ole esikuvia kunka pittää puhua ofentlisessa mailmassa, on vaikea ees kuvitella yhen EG-debatin meän kielelä. Ruottin kielen käyttöä oppii koulussa, kuuntelemalla raadiuta, tv:tä ja koko ofentlisen mailman elämästä. Niistä saapi föörebilderä kunka pittää puhua, ja yritethään parhaimala tavala matkia ja harjottamalla puhe muuttuu osittain sponthaaniseks niilläkin aloila. Mutta meän kieltä ei kuule päänäns muuala ko Pohjoiskalotti prugrammisa ja Bengt Pohjasen saarnoissa; se ei riitä ette sais puhemallia mitä saattaa matkia. (vrt. Giles 1975: 88,

97.) Suomen suomea kyllä sitten kuulee aika paljon tv:ssä, ja sitähan yritetään matkia. Mutta eroavaisuudet on isot, olletikki sanastossa.

Toinen tärkeä syy ette meän kieltä ei ole käytetty ofentlisessa mailmassa on sen entinen matala staattys. Jos kiehleen liittyy assosiaschuuni häpehään niin seuraus on ette sen kielen pittää kätkeä eikä käyttää muuala ko privaattielämässä. Kielen käyttö paljastaa aika hyvin missä staattyksessä henkilön kylttyyri on, ja samoten osa hänen identtiteetistä koska kieli ja persoonalisuus on tiukasti liitetty toishiin.

Kielityypit aktiivi ja reseptiivi voi kans jakkaa eri alaluokhiin. Helppoin ja reseptiivisin on kuuntelu. Meän kielen puhetta nuorekki torniolaaksolaiset ymmärtävä mutta ei pysty itte puhuhmaan. Net tietävä suureks osaks sponthaanisesti mistä puhuthaan mutta mielumin vastaava ruottiks. Moni nuori meinaa ette heilä on helpompi puhua suomea suomalaisitten kans, koska net ei ootakhaan ette heilä on hyvä suomi, vain ymmäryys on sillon tärkeä. Kotona nuoret uskova kraahviin, ja välistä tunteva vaatimuksen, ette heän aktiivi kieli pittää olla yhtä hyvä ko vanhemitten – siis kielikylttyyri on muuttunu ja poika puhuu eri aktiivista kieltä ko isä. Sehän viittaa ette on kolektiivisia normia kyläläisitten praatissa, siis ettei saa erota muista.

Toinen maholinen syy ette nuorila on helpompi puhua suomea suomalaisitten kans on piian ette het ei korjaa torniolaaksolaisitten puhetta yhtä paljon ko kyläläiset tekevä. Se on tuttu piire ruottin suomalaisitten puhheessa ette net valvova ja korjaava kaveritten ruottin kieltä; vaatimus on ette pittää puhua perfektiä ruottia (Savolainen 1987: 102).

Toinen reseptiivi ala on lukeminen, joka vaatii enämpi ko kuuntelukykyä. Moni ossaa puhua suomeks mutta ei pysty lukehmaan kunnola, jääpi koko aijan tavvaamisheen – niinku tabällit näyttävä. Vaikka ossaa lukea niin net ei välttämättä, tarvitte osata kirjottaa juuri mithään. Kirjottaminen furdraa sponthaanista luovuutta, tietoista ja sponthaanista ymmärystä kielen formista.

Syy siihen miksi kirjottaminen ja lukeminen on vaikeinta on luonolinen: ei ole juuri ollenkhaan träänattu lukehmaan eli kirjottamhaan. Kaikin ossaava, pitkän kouluaijan jälkhiin, lukea ja kirjottaa ruottiks, mutta siinäki kielessä puuttuu useasti sponthaaninen kirjottamistaito: piethään preivin kirjottamista raskhaana ja koethaan ette ei ole mithään sanomista, vaikka pauhussa ja saarnoissa on lukumattomia juttuja. Toinen tärkeä ja vaikkapa tärkein syy, miksi kirjojethaan paljon vähemin on se tunne ette teksti jääpi julkiseks ja iäliseks. Se ei katoaa samassa niinku puhe tekkee. Sen takia itheen kirjottamisheen tunkeutuu jonkinlainen vastuunen vaatimus: ei saa kirjottaa mitä hyäns. Oma kieli tullee valitettavasti sillä tavala loistamhaan ikuisuuen heelisessä valossa. Harvahan se saattaa kirjottaa pyhhää kieltä?

Puhetta ja kuuntelua träänathan tietekki aina jossaki kielessä, lukemista paljon vähemin – olletikki työläisluokassa – ja kirjottamista vähhiiten. Mutta Tornionlaakson nuoret pojat ja tyttäret ei träänana muuta ko meän kielen kuuntelua. Siinä ei olekhaan henkilökohtaista ansvaaria eikä mithään heelistä.

Loppupäätös

Instäläninki meän kieheen on selvästi muuttunu viimi aikona. Muutos alko 70-luvula ja kasusi voimakhaasti 80-luvula. STR-T, perustettu 1981, taisteli ensin aika paljon vastatuuhleen, mutta ajatukset tartuit ihmisitten mielhiin ja muutit vähän kertaa asentheita. Nykysin vastatuuli on liepeämpi. Heitten työ näkkyi kaikila kylttyyrin aloila. Amatööriteatteri, paikalisraadiu, mysiikki, Met-avisi ja författarit on antanheet häpeälle kasuvet ja paljastanheet ihmisitten tuntheita. Meän kielen kasvava staattys heijastuu juuri siinä ette sitä käytethään enämpi julkisessa mailmassa. Staattysen yhteys käyttöaloitten kans on huomattu muuaalakin (vrt. Giles 1984: 88). Teatteri antaa ihmisile esikuvia ja luottamusta ette käyttää meän kieltä julkisuuessa ja ette on oikeus blandata kieliä jos niin halvaa.

Moni on teatterin kautta saanu selvile ette häpeä ja ala-arvostus ei ole aivan ollu heän omat yksityiset kokemukset, mutta kolektiivisesti koettuja elämyksiä. Sillä tavala häpeä ja ala-arvostus katoaa: mitä on paljastettu ei mene salata; tietoisuus muuttaa häpeän luovaks energiaks. Nyt on moni myötämielisiä meän kieheen puhheessa, mutta käytänössä ellää vielä 60-luvun tavat, olletikki vanhemissa sukupolvissa:

Huh, enhään mie saata puhua suomea kläpitten kans (vaimo 65 v, Matarinki).

Koulupolitiikka on muuttunu ja meän kieltä saattaa lukea 1 – 2 tiimaa viikossa – eli enämpi jos on tarvetta (Slunga ja Heikkilä 1989). Mutta vain 31% niistä lapsista, jolla on suomi kotikielenä, lukeva suomea (SCB 1988, 1992). Osalistu-misprusentti on Ruottin matalimpia, keskimäärä oli 65% 1989 (SCB 1992). Matalan osalistumisen syy on osittain se ette torniolaaksolaiset kläpit saattava vaatia kotikielen opetusta jos meän kieltä puhuthaan heän miljöössä. Siirtolaisila on vaatimus ette toinen kieli käytethään kotona.

Aika useasti kohtaa nykyhään tonoorinkia jotka on vihassa heän vanhemile ko net ei ole puhuhneet suomea heitten kans. Suomen kielen puhetta piethään korkeassa staatyksessä muutamissa työpaikoissa missä on paljon nuoria. On niinku vähän frääniä puhua suomea. Mutta samoila ihmisillä on ruotti valtakielenä ja suomen kielen taito on selvästi tullu kehnomaks nuoremitten joukoissa.

Tänäpäivänä torniolaaksolaiset saava valtiolta 1 kruunun ko saamelaiset saavat 50 ja Ruottin suomalaiset 10 kruunua. Meän kielen tulevaisuus on riippuvainen siitä jos Meän akateemi ja STR-T saava samat valtioliset tuet ko invandrarit ja olletikki saamelaiset ja jos alethaan järjestämhään kielikursia ja jos ihmiset huomaava ette se ei riitä ette kläpit lukeva kotikieltä kouluissa. Vanhemat pitävä alkaa puhuhmaan suomea kotonaki, jos meän kielelä on tulevaisuus. Ruotti on nyt arkikielenä laajoila perukoila Tornionlaaksossa 20 – 30:n ikhään asti. Vaikka Matarinkissä moni, ja vieläpä muutama Pajalassaki, meinaa ette meän kieltä ei ole koskhaan puhuttu niin paljon ko nyt.

KIRJALISUUS

- BOYD, SALLY 1985: Language Survival. A study of language contact, language shift and language choice in Sweden. Department of Linguistics. University of Göteborg. Göteborg.
- 1987: Den andra generationens språkliga situation – Lithman, Yngve (red.): Nybyggarna i Sverige, 174–203. Carlssons. Helsingborg.
- DORIAN, NANCY C. 1981: Language Death. The life of a Scottish Gaelic Dialect. University of Pennsylvania Press. Philadelphia.
- GENESE, FRED 1987: Learning Through Two Languages. Studies of Immersion and Bilingual Education. Cambridge.
- GILES, HOWARD – POWESLAND, PETER F. 1975: Speech Style and Social Evaluation. European monographs in social psychology 7. England.
- HANSEGÅRD, NILS-ERIK 1972: Tvåspråkighet eller halvåspråkighet. Aldusserien. Stockholm.
- 1990: Den norrbottensfinska språkfrågan. En återblick i halvåspråkighetsdebatten. Uppsala multiethnic papers 19. Centre for multiethnic research. Uppsala.
- JAAKKOLA, MAGDALENA 1969: Kielten erikoistuminen ja sen seuraukset Ruotsin Tornionlaaksossa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia. N:o 137, Helsinki.
- 1973: Språkgränsen. En studie i tvååspråkighetens sociologi. Aldusserien 408. Stockholm.
- KENTTÄ, MATTI – WEINZ, ERIK 1968: Lärarutbildningen och den finsktalande befolkningen i Norrbotten. Utredning verkställd på uppdrag av Skolöverstyrelsen. Luleå.
- LOMAN, BENGT 1974 (red.): Språk och samhälle 2. Språket i Tornedalen. Lund.
- MALTZ, N. – BORKER, RUTH A. 1982: A cultural approach to male-female miscommunication – Gumperz, John J., (red.): Language and social identity, 195 – 217. Studies in International Sociolinguistics 2. Cambridge University press.
- Met* 1992, nr 2. STR-T:n ja torniolaaksolaisitten tiidskrifti. Aapua.
- PAUNONEN, HEIKKI 1982: Suomen kielen sosiolingvistinen vaihtelu tutkimuskohteena. – Suojanen, M. K. – Suojanen, P. (red.) Sosiolingvistiikan näkymiä, 35–110. Helsinki.
- PEKKARI, KALLE. Entinen kouluinspektööri. (Suulinen yhteys.)
Prog = Prognoser för sysselsättning och folkmängd 1990. Norrbottens län. Länsstyrelsen i Norrbottens län. Rapportserie nummer 10. 1984. Luleå.
- RÖNMARK, WALTER – WIKSTRÖM, JOEL 1980: Tvååspråkighet i Tornedalen. Umeå universitet, Pedagogiska institutionen. Umeå.

BIRGER WINSA

- SAVOLAINEN, MAIJA 1987: »Jag skäms inte för att jag är finne» – Lithman, Yngve (red.): Nybyggarna i Sverige, 80-121. Carlssons. Helsingborg.
- SCB 1988, 1992: Statistics of Educational System. Utbildningsstatistik för 1987/88, 1990/91. Stockholm.
- SKUTNABB-KANGAS, TOVE 1986: Minoritet, språk och rasism. Malmö.
- SLUNGA, NILS 1986: Finska i Tornedalen. Undersökning av språksituationen i Gällivare, Kiruna, Haparanda, Pajala och Övertorneå, 1985/85. Länskolnämnden i Norrbottens län. Luleå. (stenciili)
- SLUNGA, NILS – HEIKKILÄ, SVEN 1989: Hemspråksundervisningen i Norrbotten. Rapport från Länsstyrelsen i Norrbottens län. Utbildningsenheten. Luleå.
- TENERZ, HUGO 1963: Folkupplysningsarbetet i Norrbottens finnbygd under förra hälften av 1900-talet jämte språkdebatten. Stockholm.
- TRUDGILL P. – TZAVARAS G. A. 1977: Why Albanian-Greeks are not Albanians: Language Shift in Attica and Biotia – Giles, Howard (red.): Language, Ethnicity and Intergroup Relations, 171 – 184. England.
- Utbildningsstatistisk årsbok 1988: Stockholm
- WANDE, ERLING 1977: Hansegård är ensidig – Invandrare & Minoriteter nr 3–4. Stockholm.
- 1984: Finsk kunnigheten och valet av frivillig finska bland gymnasister vid läroverket i Haparanda enligt skolkatalogerna 1938–1984 – Fenno-Ugrica Suecana, 165 – 208. Uppsala.
- 1988: Från 1808-1988. Svenska Tornedalens språk- och utbildningspolitiska historia. – Multiethnic Studies in Uppsala, 121-140. Essays Presented in Honour of Sven Gustavsson June 1, 1988. Uppsala Multiethnic Papers 17. Uppsala.
- WANDE, ERLING – KENTTÄ, MATTI (red.) 1992: Meän kielen sanakirja. Kaamos förlaaki. Aapua.
- WINSA, BIRGER 1991: Östligt eller västligt? Det äldsta ordförrådet i gällivarefinskan och tornedalsfinskan. Acta universitatis Stockholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia 2. Stockholm.
- 1992: Jellivaaran suomen sanakirja. Kaamos förlaaki. Aapua.

Attitudes to Tornedal Finnish and bilingual behaviour in the Torne valley

BIRGER WINSA

This paper discusses attitudes toward Torne Finnish compared with a study from the 1960s. Until the '80s Torne Finnish was stigmatized and often associated with shame and 'semilingualism'; such attitudes were mainly caused by the former language policy of the Swedish government, and by language researchers. These attitudes also influenced the evaluation of language competence, creative literary activity and language practice. During the '60s and '70s nearly all original Tornedalian parents started to talk only Swedish with their children.

The language shift was faster in larger communities than in villages. However, many people who remained in the villages later changed their everyday language from Swedish to Finnish, and become more spontaneous in Finnish.

In the beginning of the '80s a revival movement was established which declared that Torne Finnish should be regarded as a language in its own right. The Torne Valley association, STR-T, started a Torne Finnish magazine, Met, and Torne Finnish became accepted in mother-tongue instruction. This

change in opinion is also visible in amateur theatre, music and writing, and in the general consciousness of the connection between language and culture.

Torne Finnish has become more used in the public domain by people older than approximately 30, and the awareness of language behaviour has increased. But Torne Finnish proficiency has definitely decreased among the younger generations, who are mainly Swedish speaking and retain only some receptive knowledge of Torne Finnish. Finnish is hardly used any longer by young people in the playgrounds or in the private domain.

Almost everyone still speaks only Swe-

dish with their children and dogs, although many regard Torne Finnish as an important cultural signifier. But nowadays a small active group of parents are transmitting Torne Finnish to their children. The future of Torne Finnish depends on whether the Tornedalians will change their language behaviour, and whether the government will treat original minorities equally or at least support the Torne Valley associations as much as immigrant associations in Sweden. Today the Lappish and the Swedish-Finn associations receive approximately 5 000% and 1 000% more economic support, respectively, to maintain their particular cultures.